

Attila Badó

Toward a European Constitutional Language? Book review.

(András Jakab: *European Constitutional Language*. Cambridge University Press, 2016, 530p.)

Toward a European Constitutional Language?

The book by András Jakab makes an intriguing read for lawyers, political scientists and above all constitutional scholars. The author endeavors to acquaint the reader with the literature concerning the issues raised in the book in the theoretical premises of a specific scientific field and, referring to the title of the book, the European constitutional language. Although a recapitulative work is promised in the introduction, the author takes a strong line arguing alternatively for or against the theories to be found in the extensive constitutional law literature analyzed. He views the objective of constitutional theory as proposing a language for constitutional law discourse so as to be able to raise societal challenges to its level.

These endeavors are difficult, especially in light of the fact that it is not difficult to express pessimistic views concerning an overall Europe-wide constitutional theory.

To give an example, Raz draws attention to such difficulty in his study written on the authority and interpretation of constitutions. He takes a rather pessimistic tone in stating that unfortunately there are very few useful general theories directed at the interpretation of constitutions. The reason for this lies in elaborating such theories on the grounds of a given national constitution based on a specific legal system, the general applicability of which is virtually impossible.¹ Jakab, however, purports to express his view on European constitutional theory and thereby provide a certain summary of relevant constitutional literature. Therefore, the author deliberately circumvents Raz's trap mentioned above because he indicates a clear choice, namely that a European constitution does exist. In his book he categorically states that the basic documents of the EU satisfy the criteria for a constitution.

What might strike the reader at first glance is that the author handles sources of legal theory well in comparison with more general and typical constitutional law papers, which alludes to a promising endeavor. On the other hand, he underscores his objective of not writing about constitutional legal theory. The author intends to raise theoretical issues of constitutional law onto a level higher than legal theory to analyze them in a more specific, contextualized and, if you will, more "lawyerly" form. Those interested in constitutional theory might be intrigued by the fact that the author represents a legal system that has sparked constitutional debate on the international scene in recent years. They might also be interested that the author himself has laid down a constitutional concept that diverges from governmental intentions. Therefore, we have a researcher who does not only possess practical knowledge in the interpretation of the

¹ Joseph RAZ: *Between Authority and Interpretation: On the Theory of Law and Practical Reason*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

constitution, but also its framing process even though nothing really has ever materialized from his vision.

If one takes a look at the book from a structural point of view, one can define three clear-cut sections. In Part I, a constitutional interpretation theory is outlined by Jakab who construes the constitution to be a specific case of legislative interpretation. With dynamic tricks, his aim is to help those applying the law make sense of abstract and unsophisticated texts in order for the sense thus unearthed to provide guidance for further application of the law.

The author points out at the beginning of the book that the grammar of the constitutional language is made up of rules inherent to constitutional reasoning. Therefore, he aims to establish the foundations of constitutional theory by introducing and criticizing some methods of interpretation. The book may also serve as a course book, in which the palette for interpretation based on comparative constitutional literature is presented by the author only to opt for a preferred method of interpretation in the end. (Jakab considers these methods of interpretation to be norms regardless of the fact that they are only present in legal tradition or legislation adopted.) The author regards teleological interpretation as the most appropriate, which enables the text of the constitution to adapt to changing social circumstances. Objective teleological interpretation is viewed by the author as a meta-method susceptible to reduce arbitrariness by application and, by extension, legal insecurity, while ensuring the flexibility of the constitution.

Perhaps the most interesting part for the reviewer encompasses a comparative analysis of European constitutional “dialects” or local instances of grammar, traditionally referred to as styles of reasoning. Following the presentation of paired-up German-Austrian, French-British and Hungarian-Spanish styles of reasoning, the author asks the question: Can one speak of a European style of constitutional reasoning? Do substantial differences exist between the styles of reasoning of European constitutional courts and those of courts vested with constitutional interpretation which may give rise to the emergence of an autonomous European style of reasoning? The author states that there are only shifts in emphasis while the elaboration of common constitutional law dogmatics and such a style of reasoning is urgently needed.

Part II reveals an interpretation and analysis of key constitutional concepts (sovereignty, rule of law, constitution, democracy and nation). The author lays down the premise that the semantic content of these concepts is shaped by responses to current social challenges. The responses are produced either randomly in an ad hoc manner or on purpose. According to Jakab, this purposeful production in the past has the potential of redefining the concepts in the present and their semantic content could be adjusted to prevailing social challenges.

The reader might be taken most aback by the proposed uses of the first concept. Concerning the concept of sovereignty, constitutional scholars’ task would not lie in intentionally making the meaning of sovereignty more complex and vague, thus rendering it neutral with a view to conceal and reconcile two irreconcilable views dividing Europe today. Harmony between national sovereignty and European integration as two directly opposing narratives can be fostered this way.² The author somewhat contradicts himself at this point because he previously expounded his theory that constitutional scholars may be biased to the extent of having a political vision (p. 20). It stretches the imagination that a political vision would lack commitment to such a basic issue.

The author considers that rethinking or reinterpreting the rule of law concept, however, is not necessary even in circumstances overshadowed by the threat of terrorism, which is not an

² Jakab uses Maduro’s “contrapunctual law” theory for this line of argument.

original thought, but the sturdiness of the standpoint is all the more likable. One should not discount or weaken the concept of the rule of law in the fight against terrorism when opening the floodgates of total governmental discretion.

Obviously, the most gripping question in the part discussing the true nature of the constitution is whether or not one can actually talk about a European constitution. Does the EU have a codified constitution in spite of failed efforts to adopt one? The author, using the criteria of his own notion for ‘constitution’,³ responds in the affirmative. However, he sees the constitution not having a symbolic content as a discrepancy. Constitutional scholars may help provide a remedy for this discrepancy if they refer to the basic documents as a constitution and use the vocabulary elaborated for constitutions for the concepts contained in them. The idea of inviting constitutional legal academia to consistently wield such a vocabulary may seem to have been written in a voluntarist spirit. Nevertheless, the following question is of more poignant nature: Would this attitude be susceptible of redressing current European problems?

Analyzing the subject of democracy, the possibility of a European *demos* and popular sovereignty and the arguments developed in relation to this subject must be underscored in the first instance. Jakab sees the elimination of the democratic deficit and the development of a real European sense of community in the creation of a direct relationship between elections and the political responsibility of the EU government (that is, the Commission) as well as the formation of a real European party system.

The author examines the concept of nation to the greatest extent as the last one in the category of key concepts deemed by constitutional scholars to be of utmost importance. The extent of this analysis is no coincidence since the usage of the concept of nation has a particular topicality in current constitutional law discourse. Based on the discussion of different nation concepts, the author outlines opportunities for strengthening a European identity. To this end, he does not fail to draw attention to the constitutional scholars’ task to rely on the European population as the European nation. However, Jakab himself has doubts about the possibility of creating EU national awareness.

In Part III which concludes the book, with an intention being slightly outrageous, the author analyzes the “analytical framework” and concepts of a constitutional law discourse, which in a certain sense, according to Jakab, are wholly redundant. The author points out that these notions and theories are usually there in current professional discourse out of habit; however, they present no real increments for constitutional law. Thus, Jakab regards state doctrine (*Staatslehre*) in this way which, following a lengthy analysis does not yield any practicable conceptual framework. Consequently, he does not recommend establishing a European constitutional discourse thereon. He approaches the theory of *Stufenbaulehre* or ‘step structure doctrine’ similarly, discarding it in its entirety, but views certain elements thereof as worthy of retention (such as method purity). As he puts it in a slightly provocative manner: “These elements are, however, only ‘organs to be transplanted’ from the dead body of the Pure Theory of Law, whose heart – the *Stufenbaulehre* – is no longer capable of keeping the body alive.” Jakab thinks the concept of legal principles to be also superfluous, and he does not accept their difference from other norms. He only considers principles (or at least what is normally referred to as such) to be very important (or fundamental) rules. Finally, he is rather heavy-handed with the public law—private law divide as well. Regarding this, the author voices his view that the division is artificial; however, its use is justifiable. As Seidman wrote it in 1987: “few would

³ „One or several legal documents which are more difficult to amend than ‘ordinary’ laws, and on which one can measure the validity of the ‘ordinary’ laws” (p. 16).

argue that the boundary between public and private is in any way natural”.⁴ Jakab does not belong to this group, but he regards the use of the division as sustainable along the lines of the following definition: “(1) public law comprises the affairs/rules that are traditionally regarded as belonging to public law; (2) in (new) cases of doubt, that is, where the former traditional interpretation does not help, the decisive factor should be that no individual should lack the access to the protection of rights (redress).” (p. 395)

András Jakab’s book has taken more than ten years to be written in English (and later Hungarian as well). This work is a reflection on new scientific developments and the author’s own standpoint, with changes the latter apparent from the pages herein reviewed. The sometimes polarized and jaundiced views thus taken should be appreciated against this background as the author has also been in debate with himself preparing this work. The long period during which the book was written can easily be noticed if editing mistakes or orthographical errors are sought by the attentive reader – to no avail. This fact does not only praises the author, but also the copy editors and obviously the publisher.

Despite the existence of a common European constitutional heritage pronounced many times by the judicial bodies of the European Union, those who do not believe and do not want to believe in the possibility of creating a common European constitutional law and constitutional language will also be interested to read the book. Apart from the ambitious intention, the author has written a comparative constitutional work which, beyond professional discourse, can be aptly used for education as well and informs public opinion about current trends and issues in European constitutional development.

⁴ Seidman, Louis Michael: Public Principle and Private Choice: The Uneasy Case for a Boundary Maintenance Theory of Constitutional Law. *The Yale Law Journal* Vol 96. No. 5 (April, 1987) p. 1006.

**Kalózkod vagy szentek? :
Az adatmegosztás és a vallási mozgalmak egyes jogi kérdéseiről**

Ormándi Kristóf¹

Előszó

Ebben, illetve az ezt megelőző évtizedben mind az adatmásolási-és terjesztési technológiák fejlődtek és egyre inkább elterjedtek, mind a szerzői jog illetve az adatkezeléssel kapcsolatos törvénykezés volumene, illetve ezeknek végrehajtó szervrendszere is gombamód növekedtek. Ez a jogi és a köznapi életben is egyre növekvő bizonytalanságot eredményezett, amelyet azonban egyes személyek és szervezetek a saját javukra tudnak felhasználni. Jelen tanulmány célja az, hogy bemutassa azon vallási mozgalmakat, melyek számára az adatmegosztás központi jelentőségű; valamint a jogi-és közszféra e tevékenységükre adott reakcióit, a vallás és az adatmegosztás illetve a szellemi tulajdon körüli dilemmákat.

Ezen mozgalmak közül egy eklatáns példát szeretnék kiemelni, amelyekkel a továbbiakban foglalkozni fogok, a *Kopimizmus Missziós Egyházát*, amely nemzetközi szinten a legtöbb követővel és a legátgondoltabb hitrendszerrel rendelkezik. Ez az írás leginkább *összehasonlító módszerrel*, az alkotmányjog, nemzetközi jog, polgári jog (azon belül a szerzői jogok) specifikus kérdései felől közelíti meg a témát. Először szó esik a kopimista vallás hitelveiről és az ún. *Kopimista Alkotmányról*, amely nemcsak vallási hanem jogi szempontból is figyelembe vehető dokumentum. Ezután a *szerzői jogok és a vallásszabadság alapjoga*, illetve az ezek közti összeütközéseket *jogelméleti (-történeti) szempontból* elemzem, majd a nevesebb nemzetközi illetve egyes nemzeti jogi fórumok *joggyakorlata* alapján a kérdés közelebbi vizsgálatára, egyik vagy másik jogkör prioritásának meghatározására törekszem.

Bár a kritikák szerint a kopimisták egyháza öncélú, a vallás „alapvető lényegét meghackelő”, és egyfajta „PR-kampányként” funkcionáló csoportosulás, az alábbiakban annak illusztrálására fogok törekedni, hogy ez koránt sincs így, hanem a 20-21. században megjelenő és egyre nagyobb személyi, intézményi befolyással bíró *új vallási mozgalmak* (NRM-ek) *egy különleges formája*, amely az online térre irányítja tevékenységét és az adatmásolást, információk megosztását tekinti a legfőbb erénynek. Fontos megemlíteni, hogy *ezen tanulmány kizárólag körüljárni törekszik a vallás és az adatmegosztás egyes jogi kérdéseit*, a címben is jelölt kérdések megoldását, illetve *de lege ferenda* jellegű javaslatok szolgáltatását az ezen témában soron következő művekben kívánom elvégezni.

1. A Kopimista Alkotmány és az egyház elvi háttere

A Kopimizmus Missziós Egyházát (*Missionerande Kopimistsamtfundet, Missionary Church of Kopimism*) 2010-ben alapította Uppsalában *Isak Gerson*, és társa, *Gustav Nipe*, mindketten svéd egyetemi hallgatók. 2012-ben a svéd kormány hivatalosan is vallási szervezetként ismerte

¹ A szerző a Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karának doktorandusza. (SZTE ÁJTK ÖJJI)

el.² Azóta szerte a világon jöttek létre különböző kopimista egyházak, vallási társulások. A *vallás célja*, hogy a másolás, az adatok minél szélesebb körű megosztása által a hívek Istenhez hasonlatossá váljanak: „*Copy me, my brothers, as I copy Christ himself.*”³ A kopimista vallás alkotmánya szerint a másolás szent tevékenység, az információk megosztása ugyancsak szent, és legfőbb erkölcsi kötelessége az embernek támogatni az információk szabad áramlását, éppúgy *online*, mint *offline* is. Szent szimbólumaik közé tartozik a „*Crtl+C, Crtl+V*” kód (a másolás Windows-billetyűparancsa), valamint a *Kopimi* szimbólum.⁴ A vallás eredetileg 10 hívet számlált, azóta a követőinek száma világszerte 7000-re tehető (2012-es adat).⁵

A kopimizmus szerint minden információ alapvetően érték, tartalmától függetlenül. Híveinek vallási kötelezettségeit és jogait a *Kopimista Alkotmány* névre keresztelt dokumentum írja le.⁶ E szerint „*az információk másolása etikailag helyes, az információk terjesztése etikailag helyes; a másolós vegyítés (copymixing) a másolás egy szent formája, mely szentebb, mint a tökéletes, digitális másolás, mert gazdagítja a már meglévő információt; ha egy másik személy által közölt információt másolunk vagy remixelünk, az a tisztelet jele és erős kifejezése a kopimista hit elvei elfogadásának; az internet szent, a kód törvény.*”⁷ Ezek az alapvető axiómák jelentik a kopimista hit gerincét. Ezekon kívül az Alkotmány még egyéb követendő viselkedési formákat és struktúrákat is meghatároz. Az opok (*operátorok*) a kopimista egyház szellemi vezetői. Csak a többi op nevezhet ki egy opot. Feladatuk a kopimista elvek szigorú megtartása, a közösség segítése a kopimista elveknek megfelelően, és a környezetük kopimista értékek szerinti formálása.⁸

A kopimizmus mint vallás tehát erkölcsi, sőt *szakrális kötelességet* formál a fájlmegosztás, másolás gyakorlására, ami miatt a mozgalom kritikusai arra gyanakszanak, hogy az egész vallás létalapja az, hogy egy ügyes mentséget találjanak az *illegális fájlmegosztásra* (kalózkodásra), amit véleményük szerint egyébként is gyakorolnának. A kritikusok több jelzővel is illették már a kopimista mozgalmat, többek között „a vallás lejáratásának”, „marketingkampánynak” és „politikai kalózkciónak” nevezték.⁹ Ezen kijelentések több okból sem állják meg helyüket, egyrészt, mert mint említésre került, a svéd kormány erre szakosodott szerve (*Kammarkollegiet, Pénzügyi és Adminisztrációs Ügynökség*) a bejegyzett egyházak sorába felvette, mely szerv

² Alison George: *Kopimism: the world's newest religion explained*. New Scientist, 2012. 01. 06. <https://www.newscientist.com/article/dn21334-kopimism-the-worlds-newest-religion-explained/> U.m. 2020. január 9.

³ BBC News: *Sweden recognises new file-sharing religion „Kopimism”*. BBC News, 2012. 01. 08. <https://www.bbc.com/news/technology-16424659> U.m. 2020. január 9.

⁴ Három dimenziós, térhatású nagy K betű. <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kopimi-logo-SVG.svg> (Forrás: Wikimedia Commons)

⁵ Niklasson Katalin. *Ctrl+C, Ctrl+V egyház: Másolj és terjessz! Az adat legyen veled!* HVG, 2012. 04. 13.

⁶ First United Church of Kopimism, US: *Kopimist constitution*. <https://kopimistsamfundetus.wordpress.com/kopimist-constitution-english/> U.m. 2020. január 7.

⁷ „*Copying of information is ethically right.*

– *Dissemination of information is ethically right.*

– *Copymixing is a sacred kind of copying, moreso than the perfect, digital copying, because it expands and enhances the existing wealth of information*

– *Copying or remixing information communicated by another person is seen as an act of respect and a strong expression of acceptance and Kopimistic faith.*

– *The internet is holy.*

– *Code is law.*” (Forrás: *Kopimist Consitution*)

⁸ First United Church of Kopimism i.m.

⁹ Editorial: *Kammarkollegiet undergraver religionsfriheten*. Kyrkans tidning, 2012. 01. 12.; Zetterman, J.: *De vill fildela i skydd av religionen*. Dagen, 2012. 03. 22.

komoly eljárási feltételeket szab a vallásos szervezetek regisztrációjára.¹⁰ Ezen felül a kopimista törekvés, hogy a vallást hivatalosan elismertessék, a világ többi pontján is töretlen, mint ahogy az is bizonyítja, hogy az USA Illinois államában is egyházként¹¹ vannak bejegyezve.¹² Másrészt – amennyiben a vallás szociológiai definícióiból indulunk ki - ezekbe beleillik a kopimizmus vallási gyakorlata. *Durkheim* szerint: „*A vallás szent, vagyis elkülönített és tiltott dolgokra vonatkozó hiedelmek és gyakorlatok összefüggő rendszere, amely a híveket az egyháznak nevezett morális közösségbe egyesíti*”¹³ Ezt a fogalmat a tiltott dolgok – melyeket a kopimizmus alkotmánya nem nevesít – kivételével egy az egyben lehet alkalmazni a Kopimizmus Missziós Egyházára is. Az általánosabban elfogadott nézet szerint a *vallás azon hitek, értékek és gyakorlatok rendszere, amit a hívő ember spirituális értelemben fontosnak, szentnek tart.*¹⁴ Így tehát a kopimizmus, bármely furcsának tűnő vallási gyakorlatot követ is, *per definitionem* vallás, és ekként kell tekinteni.

Végül a kopimizmus követői szerint, akik véleményét a saját vallásuk ügyében illik tudomásul venni, a kopimista vallás megvetése és démonizálása az a cselekmény, amely a vallásukat semmibe veszi. Mint egy kopimista operátor, *Christopher Carmean* mondta, „*Nem pusztán azért létezőnk, hogy az emberek megszeghessék a törvényt – ezt sugallni sértő a hitünkre nézve.*”¹⁵ A kopimizmus értelme szerinte az adatnak mint a létezés belső, külső és fundamentális céljának ünneplése, és hogy ezen alapvető hitrendszernek megfelelően sokszorosítsák és másolják az adatokat. Egy meg nem nevezett kopimista hívő szerint, mikor megkérdezték, hogy a vallásuk paródia-e: „*Miért van rendben az, hogy az emberek hisznek egy szakállas atyafigurában aki egy trónon ül, de ez [a kopimizmus] nincs?*”¹⁶

A legtöbb nyugati ország belső jogában és az univerzális nemzetközi egyezményekben is deklarált jog a vallásszabadság alapjoga, amely lehetővé teszi, hogy a bármely vallást gyakorló egyének vallásukat, az ehhez szükséges minden szertartással együtt, háborítatlanul gyakorolhassák. Csak viszonyításképpen, Az Alapvető Jogok Európai Chartájának 10. cikkelye kimondja: „*1. Mindenkinek joga van a gondolat- lelkiismereti és vallásszabadsághoz. Ezek a jogok magukba foglalják a vallás és hit változtatásának szabadságát, valamint a vallás és hit egyénileg, vagy másokkal közösségben, nyilvánosan vagy magán keretek között történő kifejezésre juttatását imádsággal, tanítással, gyakorlással, vagy szertartásokkal. 2. A katonai szolgálat lelkiismereti okokból történő megtagadásához való jogot az e jog gyakorlását szabályzó nemzeti jogszabályok szerint el kell ismerni.*”¹⁷

Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának 18. cikke úgy rendelkezik: „*Minden személynek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához, ez a jog magában foglalja a vallás és a meggyőződés megváltoztatásának szabadságát, valamint a vallásnak vagy a meggyőződésnek mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a*

¹⁰ Kammarkollegiet: *Registration of religious communities*. <https://www.kammarkollegiet.se/engelska/start/all-services/registration-of-religious-communities> U.m. 2020. január 11.

¹¹ 501(c)(3) alá tartozó (nonprofit) szervezetként - 26 U.S.C. § 170.

¹² Gayathri, Amrutha: *A Pirate Walks Into a Church: Kopimism and the Sacred Act of File-Sharing*. International Business Times, 09. 02. 2012, <https://www.ibtimes.com/pirate-walks-church-kopimism-sacred-act-file-sharing-407954>. U.m. 2020. január 11.

¹³ Durkheim, Émile: *A vallási élet elemi formái*. L'Harmattan, Budapest, 2003. 56. o.

¹⁴ McGivern, Ron: *Religion. Introduction to Sociology*, William Little (szerk.), 1st Canadian Edition, BC Open Campus Sourcebook. Vancouver, 2014.

¹⁵ Amrutha i.m.

¹⁶ Uo.

¹⁷ *Az Európai Unió Alapjogi Chartája* (2016/C 202/02), II. cím, 10. cikk.

*magánéletben oktatás, gyakorlás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát.*¹⁸, sőt a 19. cikkben megjelenik: „Minden egyénnek joga van a szabad véleménynyilvánításhoz és a szólásszabadsághoz, ami azt is jelenti, joga van hozzá, hogy ne üldözzék a véleménye miatt, és azért sem, ha határookra tekintet nélkül, bármiféle eszközzel keresi, kapja és terjeszti az információkat és a gondolatokat.”¹⁹ Ugyanez a gondolat jelenik meg többféle interpretációban az USA és az európai országok, így a svéd alkotmányban²⁰ illetve a hatályos magyar Alaptörvényben is.²¹ Ha tehát ezt a jogelvet tekintjük a méltányos törvénykezés kiindulópontjának, akkor meg kellene állapítanunk, bármely vallás - így akár a kopimizmus - online információterjesztés iránti igénye a vallási és lelkiismereti szabadság alapjoga által védett az olyan (relatív) kevésbé központi jelentőségű, a történeti jogfejlődésnek is kevésbé „fősodrában” lévő jogokkal, követelésekkel szemben, mint például a szerzői jogok.²² Hogy ez a valóságban nem feltétlenül érvényesül, az az alábbiakban kerül bemutatásra.

2. Történeti-jogelméleti áttekintés

Ahhoz hogy megfelelő képet tudjunk alkotni az új vallási mozgalmak információmegosztási tevékenysége és a szerzői jogvédelem közt fennálló jogi konfliktusról, meg kell vizsgálnunk mindkettő jogelméleti toposz történeti eredetét. A vallásszabadság lehetősége már az ókori görög filozófusoknál felmerült,²³ de jelentősége leginkább a középkor-kora újkor idősíkjára datálható, amikor a nagy vallásháborúk és az ezeket kiváltó reformáció-ellenreformáció megtörténtek. Magyarországon – Európában mintegy először – a tordai országgyűlésen (1568) mondták ki az akkor aktív négy vallás (a katolikus, református, lutheránus és unitárius) hitek szabad gyakorlásának, vallásterjesztésének, szabad vallásválasztásnak a lehetőségét.²⁴ Ezt követte mintegy harminc évvel a nantes-i ediktum, amely véget vetett a hugenották vallási üldözésének, majd 1648-ban a vesztfáliai béke, melynek dokumentumában megírták: „*Cuius regio, eius religio.*” A modern kor eljöveteleig azonban rengeteg kisebb-nagyobb vallási viszály történt, mire sikerült a polgári államok egyik alapvető elveként átmenteni a vallásszabadsághoz való alapjogot. Végül – a már említett szupranacionális, nemzetközi egyezmények illetve más egyezmények révén – a nemzetközi jog, illetve a civilizált nemzetek jogának integráns részévé vált.

¹⁸ Az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*, 18. cikk.

¹⁹ Uo. 19. cikk.

²⁰ Sveriges Riksdag: *Constitution of Sweden – Fundamental Laws and the Riksdag Act*. Stockholm, 2016. , 66. o.

²¹ Alaptv. VII. cikk (1): „Mindenkinek joga van a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadságához. Ez a jog magában foglalja a vallás vagy más meggyőződés szabad megválasztását vagy megváltoztatását és azt a szabadságot, hogy vallását vagy más meggyőződését mindenki vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben kinyilvánítsa vagy kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja vagy tanítsa.”

²² *Lex superior derogat legi inferiori* elve alapján, ha az elvet kiterjesztően értelmezzük. (A joggyakorlatban korábban megszilárdult elv, ha egyenlő jogforrásban is van rögzítve, magasabb szintű védelemben kellene, hogy részesüljön. Ez a jogbiztonság elvéből is levezethető.)

²³ Platón úgy gondolta, hogy „a vallási ügyeket rendezni és a vallási gyakorlatokat meghatározni egyedül Isten, illetőleg a delphii Apolló joga.” A szofisták álláspontja szerint nincs egyedül érvényes vallás vagy szokás, mert az „igazság”-ról alkotott elképzelések helyről helyre változnak, ezért mindenki vallását, szokásait érvényesnek kell elfogadni. (Sankovics Ignác: *A lelkiismeretszabadság*. Bölcséleti Folyóirat, 19. évf., 1904, 49.o; Anton-Hermann Croust: *The Philosophy of Law of the Early Sophists*. The American Journal of Jurisprudence, 20. évf. 1. sz., 1975, 81–94. o.)

²⁴ Benda Kálmán: *Az 1568. évi tordai országgyűlés és az erdélyi vallásszabadság*. Erdélyi Múzeum 56. köt., 3-4.füzet. 1994.

A szerzői jogok (copyright) megjelenése, melyet az 1710-es *Statute of Anne*-től datál a jogtörténet, jóval későbbre tehető, mint a vallási jogi intézmények létrejötte.²⁵ A szerző műhöz fűződő (vagyon) jogának védelme, a szerzői jogvédelem a 18-19. sz.-i (jog)filozófusok mint Leibniz, Goethe, illetve Amerikában Adams munkásságának köszönhetően vált elterjedté és épült be – az Allgemeines Landrecht, a Code Civil és egyéb törvénykönyvekbe kerülése révén – a jog „dogmatikai piramisába”.²⁶ Azonban ez eredetileg nem vonatkozott, illetve távol esett az egyházi, szakrális művek védelméről, mert azt a szokásjog alapján eleve más státusz illette meg. A másolás, mint szakrális tevékenység gondolata nem újdonság, már a középkorban is haosnlóképpen fogták fel az egyházak. Jóllehet ez azért volt így, mert akkoriban csak kézzel írt könyvek léteztek. Csak a Karoling korból például 8000 kötet maradt ránk (melyek zöme vallási tartalommal bír).²⁷ Ha a szakrális dolgok védelméről tekintjük, azt már a római jog is ismeri, Justianianus törvénykönyvében említi a dolgok négy típusa²⁸ közt a *res sacrae*-t, a szent dolgokat²⁹, amelyek senki tulajdonát nem képzik, de megsértésüket a jog tiltja és szancionálja.³⁰ Ez az elv továbbélt a középkori szokásjogban, de a felvilágosodás korában a szekularizációs törekvéseknek köszönhetően háttérbe szorult. Hasonló elven próbálják a szekularizált világban egyes vallási mozgalmak a copyrightot használni, mikor a szakrális, szerintük a természetfeletti lény által diktált vagy ihletett szövegeiket a világi jog által is el kívánták ismertetni, mint például *Mary Baker Eddy*, a Christian Science egyház egykori feje, aki bár a vallási tanításait magukat nem védte le, de a könyveit, melyekben ezeket hirdeti, igen.³¹ Közel azonos séma zajlott le az alábbiakban tárgyalt Urantia ügyben is, valamint a Worldwide Church of God ügyben is.

3. Releváns joggyakorlat

Az alábbiakban a nemzetközi és egyes jelentősebb nemzetek fő fórumai előtt tárgyalt bírósági ügyeknek és azok konzekvenciáinak bemutatásával igyekszem alátámasztani, hogy a vallásgyakorláshoz való szabadságjog erősebb, mint az ezzel szembe menő jogosultságok. Ez a vallás gyakorlóinak – a hívek szempontjából - tévesen meghozott döntéseit, aktusait, mint a világi legitimitás túlzott keresését is érinti.

A vallási szövegek copyrightját érinti az *Urantia-ügy* (*Urantia Foundation v. Maheera*),³² mely az United States Court of Appeals előtt játszódtott a maga teljességében le. Az ügy lényege, hogy az *Urantia Alapítvány* (egy, az Egyesült Államokban 1950-es években alapított és jelenleg is működő új vallási mozgalom) pert indított *Kristen Maheera* ellen, aki állításuk szerint szó szerint másolt ki szöveget az *Urantia Könyvből* (*Urantia Book*), melyet állítólag különböző isteni, természetfeletti lények diktáltak egy *Dr. Sadler* nevű elmeorvos egyik páciensének (aki

²⁵ Ventimiglia, Andrew: *Copyrighting God – Can sacred works be owned?* ABC Religion & Ethics, 2019. <https://www.abc.net.au/religion/can-sacred-works-be-owned/11049822>. U.m. 2020. január 11.

²⁶ Mezei Péter: *A szerzői jog története a törvényi szabályozásig (1884: XVI. tc.)*. Jogelméleti Szemle, 2004/3. sz., 2004, <http://jesz.ajk.elte.hu/mezei19.html>. U.m. 2020. január 9.

²⁷ Lynch-Phillip, Joseph és Adamo, C. (szerk.): *The Medieval Church: A Brief History*. Routledge, New York, 2014. 115. o.

²⁸ *Res publica, res privata, res nullius, res sacrae*.

²⁹ Például templom, temető, sírok, kegytárgyak.

³⁰ Watson, Alan (szerk.): *Book Eleven: 7. Religious Things, Funeral Expenses, and the Right To Conduct Funerals. The Digest of Justinian*, 2. kiad., I. köt., University of Pennsylvania Press, Philadelphia, PA, 1998.

³¹ Ventimiglia i.m.

³² United States Court of Appeals: *Urantia Foundation v. Maheera*. United States Court of Appeals, Ninth Circuit. 95-17093. 1997. jún. 10.

automatikus írással jegyezte le). Dr. Sadler és az isteni lények egyéb hívei az 1950-es években egy „Kapcsolatteremtő Bizottságot” (*Contact Commission*) hoztak létre, és elkezdtek ezen lények működése iránt kérdezősködni, kik, mint kiderült, isteni küldetést látnak el. Ezeknek a kérdéseknek és válaszoknak a megszerkesztett formájából jött létre az *Urantia Papers*, majd Dr. Sadler és pár szerkesztőtársa ebből 1955-ben megszerkesztette és kiadta az *Urantia Könyvet*, melyet 1956-ban vettek szerzői jogi védelem alá. Maheera a tanítások nagy rajongója volt, és 1990-ben készített egy tansegédletet az *Urantia Könyvhöz*, amelyet CD-ken árusított. Ez többek között tartalmazta a Könyv teljes szövegét is, amely miatt az Alapítvány eljárást kezdeményezett ellene (Az ügy az Arizonai Kerületi Bíróságon indult). Minkét fél elismerte, hogy a könyv teljes szövegét lemásolták, de Maheera ügyvédei arra hivatkoztak, hogy mivel a szerző nem ember így nem lehetett érvényes szerzői jogi védelem a könyvön.³³

Az ügy különlegessége abban áll egy szimpla szerzői jogi vitával szemben, hogy itt mindkét fél elismerte és vallotta, hogy a szöveg természetfeletti lények által teremtett, és nem emberi munka eredménye.³⁴ A bíróság a keresetet elutasította. Döntésük alapján a Copyright Act, (melyre a felek hivatkoztak) értelmében *nem szükséges, hogy ember legyen a mű alkotója, hanem csak hogy az emberi kreativitás valamely eleme felhasználásával szülessen.*³⁵ Ez a szerzői jog kutatói szempontjából azért lehet releváns, mert a döntés értelmezhető úgy, hogy a nem emberi szerzőjű, tehát pl. a számítógép által generált tartalmak szerzői joga a felhasználót illeti, ha valamilyen minimális kreativitást belefektetett.³⁶ Ezen tanulmány szempontjából viszont az a tanulság vonható le az ügyből, hogy a vallási szövegek integritásának védelme érdekében nem biztos hogy legmegfelelőbb eszköz a szerzői jogi védelem, vagyis a copyright. Hiszen a jog értelmezési keretébe nem fér bele a természetfeletti lények létezése illetve bármely aktusa; sem a vallás nem támaszkodhat a szekuláris állam által felkínált védelemre, hiszen, mint az ügy utóéletéről tudható, sokan pont ez a per miatt fordultak el az *Urantia* egyháztól.³⁷

Másrészt azért sem, mivel egy vallás követőjétől az az *elvárható magatartás*, hogy – a vallási és lelkiismereti szabadság feltételeinek betartásával – őszintén higgyen vallásának felsőbb erkölcsi parancsában, és tartsa azt a szekuláris szféra fölött álló isteni elrendelésnek. Így a különböző működési logikáik miatt a vallás és a jog társadalmi alrendszerei közt van egy apró, de nehezen feloldható nézeteltérés. Ha ezt a konzekvenciát szeretnénk kiterjeszteni az adatmásolást központi szerephez juttató vallási mozgalmakra, akkor el kellene ismerni, hogy ezek követői is úgymond „isteni parancsnak” engedelmeskednek, mikor a másolást végzik, és céljuk nem terjed illetve nem terjedhet ki bűncselekmény elkövetésére, jöllehet a „bűn” vallási-szociális fogalma nem áll fedésben a szekuláris jog által ismert bűncselekmény fogalmával.

Ehhez nagyon hasonló, bár más természetű ügy volt az *Universal Church of God v. Philadelphia Church of God* per.³⁸ Itt arról van szó, hogy egy szakadár egyház, a Philadelphia Church of God használni akarta, illetve ki akarta sajátítani az anyaszervezete, az Universal Church of God „prófétájának”, Herbert Armstrongnak egyes írásait. A kiinduló helyzet az volt,

³³ Rhee, Cristina: *Urantia Foundation v. Maheera*. Berkeley Technology Law Journal, 13. köt., 1998, 69-81. o.

³⁴ Személy szerint: „Divine Counselor, the Chief of the Corps of Superuniverse Personalities, and the Chief of the Archangels of Nebadon”

³⁵ U.S. Court of Appeals (1997) i. m.

³⁶ Rhee i.m. 81.o.

³⁷ Ventimiglia i.m.

³⁸ United States Court of Appeals: *Worldwide Church of God v. Philadelphia Church of God*. United States Court of Appeals, Ninth Circuit. 99–55850, 99–56489, 99–55934, 99–56005., 2000. 18, <https://caselaw.findlaw.com/us-9th-circuit/1193707.html>.

hogy Armstrong halála után az egyháza szeretett volna belépni a „mainstream” keresztény vonalba, ezért a vitatottabb írásait már nem tartották a kánon részének és nem publikálták. Erre válaszul több különböző szekta szakadt ki az eredeti egyházból. Ezek egyike, a Philadelphia Church of God magáénak vallotta³⁹ és terjesztette Armstrong „Mystery of the Ages” c. művét.⁴⁰ A bíróság ítélet szerint, mivel Armstrong végrendeletében a WCG-re hagyta a szellemi örökségét, ezért a PCG jogosulatlanul használta azt, köteles a jogosulatlan használatot abbahagyni és az abból adódott károkat megtéríteni.⁴¹

A vallásszabadság alapjoga kapcsán említendő a *Wisconsin v. Yoder*⁴² ügy, amely az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága elé jutott. Az alapügyben *Jonas Yodert* és még két másik *amis* (*Amish*) vallású családapát bírsággal sújtottak, mivel a Wisconsin állam törvényei szerinti kötelező beiskolázás ellenére nem voltak hajlandók gyermekeiket nyilvános iskolába beíratni. Másodfokon megerősítést nyert a döntés; a U.S. Supreme Court azonban 1972 máj. 15-én azt a döntést hozta, hogy az ítéletet semmissé kell tenni, mivel az amis életstílus „alapjaiban évszázadok óta nem változott”, és szokásai jól ismertek, kodifikáltak. Ha iskolába kényszerítenék az amis fiatalokat, azzal arra kényszerítenék őket, hogy a vallási meggyőződésük ellenére cselekedjenek, ami károsan befolyásolná az érzelmi és erkölcsi fejlődésüket.⁴³ A bíróság elutasította Wisconsin állam azon hivatkozását, hogy a kötelező beiskolázáshoz fűződő állami érdek annyira kényszerítő, hogy az amis vallásúaknak alá kell rendelni magukat. A szabad vallásgyakorlás jogára hivatkozva a bíróság úgy ítélte, az állami oktatási törvények nem alkalmazhatóak az amis vallási közösség tagjaira.⁴⁴

A Nemzetközi Bíróságnak (ICJ) nincs explicit felhatalmazása a vallási kisebbségek jogaival illetve a vallással és kultúrával kapcsolatos ügyek vizsgálatára, ezért viszonylag kevés precedens értékű ügyet tárgyaltak. Ezek egyike a *Preah Vihear-i templom ügye*.⁴⁵ Itt egy területi vitát kellett elbírálni Kambodzsa és Thaiföld között, mivel a templom a két állam határán helyezkedik el, és sokszor fosztogatásoknak esett áldozatul. A Bíróság döntése értelmében, mivel Kambodzsa területén helyezkedik el, a templom és vallási tárgyai Kambodzsa állam tulajdonát képezik. Ebben az ügyben az ICJ nem adott érvényt egyes thai buddhista csoportok véleményének, akik a templomot vallási meggyőződés okán magukénak érezték. A *vallási meggyőződés*, mint ügyszó szerint tényező 2004-ben jelent meg az ICJ gyakorlatában, mikor is egy Izrael által palesztin felségterületre épített fal ügyét bírálta.⁴⁶ A Bíróság tanácsadó véleményében úgy határozott, hogy a mozgás szabadsága magában foglalja a szent helyek meglátogatásának szabadságát is, amelyek *alapvető jelentőségűek az egyén vallásos hite szerint*. Tehát Izrael állam kötelessége hogy biztosítsa a zsidók, keresztények, és muszlimok, beleértve a palesztin állampolgárok jogát arra, hogy meglátogathassa a Jeruzsálemben számára releváns szent helyeket.

³⁹ Említett vallási közösség tagjai magukat Armstrong szellemi örököseinek („spiritual legatees”) mondták.

⁴⁰ Ventimiglia i.m.

⁴¹ U.S. Court of Appeals (2000) i.m.

⁴² United States Supreme Court. *Wisconsin v. Yoder*. 406 U.S. 205, 1972. 05. 15,

⁴³ Mawdsley, Ralph D: *Wisconsin v. Yoder (law case)*. in: Encyclopaedia Britannica, <https://www.britannica.com/topic/Wisconsin-v-Yoder>.

⁴⁴ Uo.; U.S Supreme Court i.m.

⁴⁵ International Court of Justice: *Case Concerning the Temple Preah Vihear* (Cambodia v Thailand), 1962 ICJ 6, 1962.

⁴⁶ International Court of Justice: *Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory*, 2004 ICJ 136., 2004.

Ha közelebbről megvizsgáljuk ezeket a jogeseteket, akkor kitűnik, hogy ezen nevesebb fórumok ítélkezési gyakorlatában van egy „közös nevező”, mi szerint a vallási ügyek nem tartoznak a jog által érvényesen elbíráható ügyek közé, ezért csak a jogi részletekre kell hagyatkozni (USA: *non-interference clause*); más részről pedig érzékelhető hogy a vallásszabadság alapjoga bizonyos szempontból előnyt élvez az állam, vagy egyéb jogi, természetes személy más aktusaival szemben.

4. Összegzés

Elérkezett tehát az idő, hogy az eddig a tanulmányból megismerhető információkat, következtetéseket összefoglaljam.⁴⁷ A kopimizmus az új vallási mozgalmak terén belül is új jelenségnek mondható, létezése alig tíz, elismert vallásként működése pedig nyolc évre tekint vissza. Így nyilvánvaló, hogy eddig keveset kutatott és szakirodalommal szinte nem is rendelkező jelenség (ha a primer forrásait nem számítjuk.) Az eddig bemutatott jogi dokumentumok és jogesetek jelentősége abban áll, hogy segítségükkel alátámasszam, az adatmegosztásra épülő új vallási mozgalmaknak, így a kopimista egyházaknak is van egyházi jogi személyisége, így őket is megilleti a vallásszabadság és lelkiismereti szabadság alapjoga által a szabad és zavartalan vallásgyakorláshoz való jog. A vallás validitását itt természetesen nem teológiai, hanem jogi értelemben értem. Ha azokat a példákat vesszük alapul, ahol egyházként elismerést kapott eme mozgalom, akkor látható, hogy a jogrend validálja ezen mozgalmak létezését és ahol teheti, elismeri erőfeszítéseiket.

Az első részben láthattuk, hogy a kopimizmus vallásként való meghatározása miért helyes. A második részben igyekeztem körvonalazni a vallásszabadság alapjoga és a szellemi tulajdon védelme, mint alapjog⁴⁸ (illetve a szerzői jog) kialakulását, és a köztük való ütközéseket. Végül a harmadik részben a jogesetek vizsgálatával azt a következtetést vonhatjuk le, hogy egyrészt a szerzői jogok védelme nehezen vonatkoztatható olyan esetekre, ahol a vallás nem emberi forrásként determinálja a saját alapvető forrásait, így a szerzői jogvédelem helyett más eszközt lehet célszerű alkalmazni (erre egy alkalmas eszköz lehet a római jogból ismert *res sacrae modern* „újraélesztése”, bevezetése a kodifikációba). Másrészt hogy minden vallás függetlenül a hitelvektől egyenlő bánásmódot élvez, és nem a szekuláris állam dolga beleszólni a vallási kérdésekben, csupán a megfelelő kereteket biztosítani.⁴⁹

Végezetül: a kopimizmus az új vallási mozgalmakon belül *sui generis* jelenséggé létezik, hiszen itt nem az Isten, a túlvilág, a szakrális lények vagy tárgyak imádata az, amin a hangsúly van (valójában a kopimizmus hívei egyúttal más vallás hívei is lehetnek; Gerson maga is eredetileg keresztény hitű), hanem az *adat mint az univerzum alapegysége* iránt érzett feltétlen odaadás, rajongás. Ezt a célt szolgálják a vallási összejöveteleik, online és offline rituálék is. Meggyőződésem, hogy ez a látszólag jelentéktelen, társadalmilag perifériális szerepbe szorult vallási mozgalom, ha legyőzi „gyermekbetegségeit”, és üzenetét sikerrel eljuttatja egyre több és több potenciális hívőhöz, az eljövendő kor nagy *szocio-* avagy *techno-vallása* lehet, amely az adatok archiválását és másolását bármely egyházi szervezetnél jobban sajátjának érzi.

⁴⁷ Szándékosan nem a konklúzió szót használom, hiszen a jogelméletileg rendesen körbejárt és adekvát konklúzió elkészítéséhez még további kutatásra van szükség. Ezeket az eredményeket egy soron következő tanulmányban fejtem majd ki részletesen.

⁴⁸ Európai Unió Alapjogi Chartája, 17. cikk

⁴⁹ Ugyanez a reláció fordítva is fennáll, minthogy azok a vallási mozgalmak, amelyek jogi úton próbáltak követeléseiknek érvényt szerezni, szakrális fennhatóságuk csökkenését tapasztalták, és rendszerint sok követőtől elfordult tőlük. (Forrás: Ventimiglia i.m.)

Wasim Mosa¹

A general overview of the pros and cons of the Codetermination Act and its applicability to the Syrian Arab Republic:

Many scholars, legislators, economists, and legal critics have discussed the efficiency of the codetermination act and its impact upon the industrial process in Germany. In this paper I will explain some of the pros and cons of this act by giving a briefly overview of the historical aspects led to this act being issued and focus more on the latest codetermination acts which belong to 1951 and 1976.

There are three main views as to why codetermination primarily exists: to reduce management-labour conflict by improving and systematizing communication channels to increase bargaining power of workers at the expense of owners by means of legislation and to correct market failures by means of public policy. The evidence on efficiency is mixed.

The German model of codetermination is unique. Formulated at the end of World War II, it was applied first in the coal and steel industries of West Germany following the war and gradually expanded to other sectors.

One of the least-investigated, but by no means least-interesting, aspects of the years in Nazi-ruled Germany, is Nazi labor policy. the following section sketches out a few of its main points. soon after they came to power, the Nazis dissolved the unions and not long after forced all workers, by decree, to join the German Labor Front, (Deutsche Arbeitsfront, or DAF), The DAF was not a union; it was auxiliary formation of the Nazi party.

As the Nazi wiped the slate clean in May 1933 by dissolving the unions, the Allies in May 1945 wiped it clean again by disbanding the DAF. Along with all other German governmental power, Allied Military Government assumed the power of the Trustees of Labor and exercised them until a new labor movement got into bargaining relations with new employer association. Now a new cry arose. Allied doctrine held that unhealthy concentration of economic and political power in the hands of the "steel barons" helped to bring on the war. The Allies threatened to eradicate this power concentration.²

Firstly, codetermination means the employees have the right to supervise what the board of directors will decide, hence the high council of the management has no right to decide without the consent of the representatives of employees in the supervisory board. ³

Social codetermination can be traced back in history o the end of 19th century because of the advent of industrialization. After the First World War the works council act issued in 1920 stipulated that each company which has more than 5 people allows the employees the right to establish a work council. The =company cannot prevent this The council enabled access to the labor court and that was something which was unique at that time. ⁴ The works council act1920 was amended two years later and stipulated that every supervisory board should have more than three members two of which must be from the employees and in all other corporations at least one seat to the employees.

¹ wasimmosa@hotmail.com

² Edwin F. Beal, ILR Review, Sage Publications, Inc, Vol. 8, No. 4 (Jul., 1955), pp. 483-498

³ Gorton, G and Frank, A Schmid 2004,' CAPITAL, LABOR, AND FIRM: A STUDY OF GERMAN CODETERMINATION', *Journal of the European Economic Association*, vol.zwu0171, no.43, pp.863_905.

⁴ Müller-Jentsch, W 2008, 'Industrial democracy: Historical development and current challenges', *Management Revue*, Vol. 19, no. 4, pp. 260-273

This was a groundbreaking achievement at that time. The supervisory board is the very highest organ of the German corporations, but unfortunately, this act was abolished in 1934.

It is important to mention at this point that, the spokesperson committee which is responsible for the management and directors introduced in 1989 (several years after the act of 1920) a doctrine which preserves the right of the employees. This is significant as the German doctrine of protecting the rights of the employees dates back in their history and it was only later the tide shifted to the protection of directors as well. This is a very positive way of thinking and approach if an international industry wants to develop their productivity. ⁵After the Second World War under pressure from the victor's nations a new act was introduced in 1951. The Deutsche Gewerkschaftsbund (DGB) and the reasoning for this new Act was to prevent Germany's mining, iron and steel industry to produce arms and weapons and start a new war. The classification of this act was as follows:

1. stated capital up to 10 million Euro must have 11 members 5 represent the shareholders and 5 represent the employees and 1 seat to the neutral chairperson.
2. stated capital between 10 _ 25 million is possible to have 15 members 7 represent shareholders and 7 represent the employees and 1 seat neutral chairperson.

stated capital more than 25 million is possible to have 21 members 10 to represent the shareholders and 10 to represent employees and 1 seat is neutral chairperson. ⁶In analyzing the structure of this act, it can be seen that it considers as parity codetermination act because it gives equal power between the employees and the shareholders. In order to constitute a council from 15 to 21 members this then considered to be a big body inside the corporation and this might create some problems for decision-making by this council.

Furthermore, to elect the representatives of the employees of this council it is not an easy process because most of the time they came from different parties with different interests which might create some contrast to the decision-making inside these councils.

Moreover, the codetermination act introduced in 1976 applied to those types of corporations which have more than 2000 employees. The act also stipulated that half of the supervisory board must have a chairman which represents the employees and the other half must be represented by shareholders. The representative for the shareholders will also be chosen by a casting vote, from the shareholders too, but the question here, is it really codetermination? ⁷

There is much criticism of this act because it restricts private ownership. Irrespective of whether these restraints are considered to be unconstitutional or constitutional The conclusion of this debate is that this act is constitutional. The evidence of this can be seen in the, profits and advantages to the German industry. The statistics in 2003 said more than 700 German companies applied this act and more than 5000 seats are for the employee's delegates.

The third type of codetermination is the so-called 1/3 codetermination. This version establishes that the works council constitution act should apply only to certain types of enterprises which have

⁵ Erich, S and Hans-Joachim, M 1979, 'THE GERMAN CODETERMINATION ACT OF 1976?' *Journal of Comparative Corporate Law and Securities Regulations*, no.14, pp.75_88.

⁶ Chicago 7th ed.

Benjamin A. III Streeter, "Co-Determination in West Germany - Through the Best (and Worst) of Times," *Chicago-Kent Law Review* 58, no. 4 (1982): 981-1002

⁷ Economic Effects of Codetermination

Author(s): Felix R. FitzRoy and Kornelius Kraft, *The Scandinavian Journal of Economics*, Vol. 95, No. 3 (Sep., 1993), pp. 365-375, *Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics*

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/3440362>, 14-12-2019 04:18 UTC

more than 500 employees. In 2004 the works council constitution act was replaced by the 1/3 participation act with similar features but simplified rules. 8

In conclusion these three different forms, of codetermination depend upon the legal form of the enterprise's stated share capital and the number of the employees.

The scope of this act relates to the supervisory board which has significant important functions, which include the appointing and removal of the members of board of management. The supervisory body are also responsible for representing the company in and out of the courts in matters which concern the members of the board of management. Additionally, the supervisory body also oversees the management of the company. The supervisory body has an overview and insight into the company's books and cash as well as approving the company's financial statements and also reporting to the shareholder's meeting. 9

Obviously, the supervisory board plays an important role as the highest organ inside the company and the representatives of the employees have an important position inside this board. This is considered to be a very good solution because the employees have a closer eye on the daily issues of the company and they know what the best interest of the company might be.

However, the corporate governance code includes provisions (all members of the supervisory board are bound by the enterprise's best interest) and this theory is good but in practice it is very hard to determine whether the supervisory board is acting neutrally or from a biased position because the representatives of the employees and the shareholders have conflicting interests which might create some conflict inside the supervisory board. 10

Generally, the perspective of codetermination act varies from time to time, from the beginning it faced was with skepticism, doubts and dismissed. It has been argued that the codetermination act is violates certain fundamental human rights guaranteed by the constitution. However, it has recently been viewed positively as a source of pride and valuable contribution to labour law because it promotes the common wealth of larger German companies, furthermore, not only in conformity with the constitution but also necessary for the promotion of the common good.

Currently, some scholars debate the defects of the codetermination act focusing on several points, for instance, supervisory board interests matter more than the employees interest in the business aspect, actually, this is not true because the corporate governance binds the supervisory board to act in the enterprise's best interest. 11

Another controversial point is that the supervisory board is too large and this might be true because it is a council composed of more than 20 members.

Another point of contention, is that sometimes the board of management informs the supervisory board very late which may cause obstacles with the completion of its tasks, but this is not a

8 Rebecca (2011) : Co-determination in Germany - a beginners' guide.

5. überarbeitete Auflage, Arbeitspapier, No. 33, Hans-Böckler-Stiftung, Düsseldorf,

2004 Amendment New "Third Part Act" (Drittelbeteiligungsgesetz)

• Modernisation of the §§ of the 1952 Works Constitution Act referring Supervisory-Board Membership

9 Paul, L Davies, 7-8 December 2003,' THE BOARD OF THE DIRECTORS: COMPOSITION, STRUCTURE, DUTIES, AND power', *Organisation For Economic Co-operation and Development*, no. 28, page, 7.

10 Jeffrey D. Sachs and Katharine P, 1997, *The Rule of Law and Economic Reform in Russia*, Westview Press, NEW YORK

11 Charles M. Elson,* Craig K. Ferrere† and Nicholas J. Goossen, November 25. 2015, THE BUG AT VOLKSWAGEN:

LESSONS IN CO-DETERMINATION, OWNERSHIP AND BOARD STRUCTURE, no.116, page.14.

significant problem because it can be easily avoided if certain regulations are added to the by-laws of the company. 12

Nevertheless, it is considered to be very costly for the company in respect of the salaries to those boards. However, the trade unions are bound by the representatives of the employees to keep their original salary and deliver the extra amount to the trade union. A This is considered to be an excessive behavior because at least they have to keep a small percentage like 10 or 15 % of this extra salary as a bonus because of the risks they take by their tasks.

Rumors are that embezzlements are spreading among the supervisory boards. This fact should not be taken into consideration as a shortcoming of the codetermination act as corruption exists everywhere and it is up to society to determine how they will react to this behavior. 13

It has been argued that several local corporations in Germany have withdrawn from the German markets in attempt to avoid the codetermination act. They shift their investments abroad. This is not entirely accurate because German companies move their business abroad for different reasons not because of the codetermination act. For instance, German companies seeking markets where the tax and labor salaries are lower than in Germany, is not avoiding the codetermination act.

Other criticisms point, to the codetermination act being given a bad reputation because the investment process leads to foreign investors not being interested in investing in Germany. However, despite this criticism this perspective faded and the current perspective now is that the codetermination act assures the benefits and profits for the foreign companies inside Germany. 14

To explain the pros and cons in general we must highlight certain points.

Different types of codetermination:

It is not surprising that the codetermination act of 1951 created a coherent body consisting of owner-directors and labor-directors and each party meets well in advance and discusses and negotiates in order to achieve a good compromise for both parties. This is particularly true of the coal and steel industry. There is no real conflict because both parties pay attention to the fact that they might be defeated by the neutral vote, so both parties attempt to make best efforts through consultations and negotiations to reach some compromise and this approach is guaranteed by the parity codetermination and many decisions finally made by unanimous vote. 15

In contrast, the companies who subject to the quasi-parity codetermination act there is little negotiations and pursuits for compromise as a chairman of the supervisory board might cast his decisive vote, furthermore, many companies attempted to reduce the tasks of the supervisory board to the legal admissible minimum which it considered to be anti-labor and anti-union behavior. 16

Shallow bargaining power:

12 Gerhard Cromme,' Corporate Governance in Germany and the German Corporate Governance Code', *Blackwell Publishing Ltd* 2005, vol.13, num.3, May 2005.

13 Ulrich Jürgens ,Katrin Naumann & Joachim Rupp (2000) Shareholder value in an adverse environment: the German case, *Economy and Society*, 29:1, 54-79, DOI: 10.1080/030851400360569.

14 Gregory Jackson,'Stakeholders under Pressure: corporate governance and labour management in

Germany and Japan', *Blackwell Publishing Ltd* 2005, Vol.13, Num.3, May 2005

15 Hans F. Sennholz 1982, Co-determination In West Germany, *FEE*, 5. Dec. 2019, <https://fee.org/articles/co-determination-in-west-germany/>

16 Archibald Cox, 'Some Aspects of the Labor Management Relations Act, 1947', *The Harvard Law Review Association*, Vol. 61, No. 1 (Nov., 1947), pp. 1-49.

It is not surprising that the codetermination act changed the concept of collective bargaining because the traditional way is both parties meet and negotiate in order to come to agreement between the employers and the labors via trade union. The concept is different now because the trade unions have representatives inside the companies which can apply pressure to the employers in order to comply with the employee's demands.

However, the codetermination act does not maintain the peace all of the time in the labor markets. For instance, the steel industry strike from November 1978 to January 1979. Here the issue was that the union demanded a 35 hour work week=. Eventually the strike settled when a compromise was reached. This is an example of how the codetermination act is unable to solve each problem which arise because of the labor unions.¹⁷

Is the codetermination act a new legal type of expropriation?

The Codetermination act brings up a significant question concerning the private property order because it grants parity rights of ownership to individuals who did not provide it. If the labor unions or their representatives have Parity rights of management they are equal partners in the ownership. If this power is seized by political force from the owners and given to labor unions, this will lead inevitably to consequences such as withdrawal by the investors from the markets because no one would find it acceptable to invest his capital in a project where someone else has equal rights to his investment No one is likely to risk his capital in economic production if he bears all the risks and someone else has equal rights not only to the profits but to the capital too. ¹⁸

Hidden caveats:

Obviously, the employees in the corporations with the codetermination act may have the benefits from less work and higher payments, and they might exploit the management to render the capital and the returns to serve their interests. However when the industries and the investors begin to stagnate or evasion in this circumstances the codetermination benefits give away to codetermination losses as enterprises and corporations shut down permanently and unemployment rises, it will be difficult to discover a new method to fix the investment process. ¹⁹

The alternative market order:

Labor-directors who are not guided by profits and losses are unaffected by the consequences of their actions. They either intentionally or instinctively are hampering or thwarting the adjustment process by sabotaging the market process in order to preserve or expand their own economic power and ultimately to replace the market order with a political command system. ²⁰

Is the codetermination act a good model for Syria?

In order to be able to answer this question we have must first of all have an overall understanding of the historical and the current political system in Syria. This is important because there have been three different constitutions during the modern state and that occurred in 1950,1973 and 2012. Each constitution stipulated explicitly the word socialist and that means the socialism was the main

¹⁷ Pontusson. J and Soskice. D 2000, Unions, Employers, and Central Banks. Macroeconomic Coordination and Institutional Change in Social Market Economies, First Edition, *PRESS SYNDICATE OF THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE*, UNITED KINGDOM.

¹⁸ Bluebook 20th ed. Giulio Echia, Martin Gelter & Piero Pasotti, Corporate Governance, Corporate and Employment Law, and the Costs of Expropriation, 8 Rev. L & Econ. 457 (2012).

¹⁹ John T. Addison, Claus Schnabel, and Joachim Wagner, 2001, Works councils in Germany: their effects on establishment performance, *Oxford Economic Papers* 53 (2001), 659–694

²⁰ Paster, T. (2012). The Role of Business in the Development of the Welfare State and Labor Markets in Germany. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203142301>

principle of the political system in Syria but the praxis of this principle was varying from time to time.

During the constitution of 1950 the socialism was applied because the state at that time nationalized the factories and prevented private ownership and expropriated the agricultural territories and distributed it to the farmers. These movements were not successful because the communist principles were also spreading at the same time and neither the state nor the society accepted these concepts. 21 The constitution was abolished and new one was issued in 1973 under the so-called corrective movement, under that constitution the private ownership was allowed. Around this time the concept of nationalization was waning and big companies, in particular the corporations especially for textile industry started to emerge. This type of manufacturing required very high capital and private investors also played a significant role in this industry and this continued until the beginning of the 21st century. 22 In the 21st Century Syria was interesting in joining the WTO so the government started some economic reforms and they privatized big public sectors, for instance, public transportation. 23 It can be argued that the government moved from socialist policy to a market economy policy. In 2012 a new constitution issued under the pressure of the opposition raised the demands for more freedom and social justice but this new constitution was not sufficient. Instantly the armed conflict begun and till now Syria is still suffering from the consequences of this conflict.

In conclusion, the last 50 years, there were no explicit governmental policies even during socialism the labor power did not make a real contribution in the decision making. As a result of this our country lacks innovations and creativity. If we were to introduce a codetermination act especially at this time it would be quite useful for different reasons. 24

Firstly, the current armed conflict will end sooner or later. At some point international investors will be interested in investing in Syria for various reasons, for instance, low tax and the tax exemptions on significant enterprises. Additionally the low labor salaries are considered extremely low compared with those of other regional countries like Turkey or Lebanon. In addition to these features the codetermination act will guarantee the foreign investor with stability in their investments because of the labor contribution of the industrial process and in this case the labors will prevent the governments from any steps against the foreign investors,. In this way the situation will be more or less similar to the German model when the victor nations imposed upon the German government to establish the codetermination act to prevent the German government from introducing arms and weapons. It was a successful strategy. Syria is also in a similar situation because issuing the codetermination act will grant employees a very powerful role and

21 Section.21, Chapter.2, of The Syrian Constitution (1950), *'No one is allowed to use private property contrary to the public interest', 'Expropriation may be made for the purpose of public benefit and it is based on a law that includes giving just compensation'*.

22 Section.1, chapter.1, the main principle of The Syrian Constitution (1973), *'The Syrian Arab Republic is a sovereign, popular, socialist, and democratic state. No part of its territory may be ceded and it is a member of the Union of Arab Republics'*.

23 Jonathan Lynn, GENEVA, May 4, WTO Members agree Membership Talks With Syria, 10.Dec.2019, https://mobile-reuters-com.cdn.ampproject.org/v/s/mobile.reuters.com/article/amp/idAFLDE64329C20100504?amp_js_v=a2&_gsa=1&usqp=mq331AQCKAE%3D#aoh=15763488221770&_ct=1576348933361&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&_tf=From%20%251%24s&share=https%3A%2F%2Fwww.reuters.com%2Farticle%2Ftrade-wto-syria-idAFLDE64329C20100504.

24 Youssef Courbage, Fertility Transition in Syria: From Implicit Population Policy to Explicit Economic Crisis, Gutmacher Institute, Planning Perspectives, Vol. 20, No. 4 (Dec., 1994), pp. 142-146

the capability to lead the governmental policy and prevent the government from taking any risky steps. 25

Secondly, it was obvious that the removal of labor from the political scene has had a bad impact on the social aspect. Additionally, the Syrian constitutions stipulated that 50 % of the parliament's members should be made up of workers and farmers but this political participation was only theoretical because all the leaders of trade unions and agricultural unions were appointed by the highest authority, and that authority is the leading party. This resulted in the trade unions' leaders complying with the political orders. This structure led to the situation whereby the social pyramid was leading from the top of the society which implemented a system which was not favorable to the management and leadership of the society. 26

In contrast, if Syria issued the codetermination act the political and economical process will improve and develop. In this way the social pyramid will be from the grassroots level. Society will then dictate its own interests because the labors will be the generator of any society, so it is quite important to give the laborers the chance to contribute to the corporate governance. In this way we would quickly see the results emerging.

Thirdly, during the modern state of Syria, all the significant sectors of the economy were governed by the state whether these sectors were profitable or provide public services. This monopoly applied to all levels whether it was public health care, educational system, defense operations, and economic process and because of this the state-dominated every single aspect of life. In this situation the state does not have any rivals from the private sector. By the time the private sector lost its ability to compete with the state at any level, and the private sector stand useless in front of these circumstances. Consequentially, all the labor was interested in was becoming a state employee with constant position and to avoid the private sector even if the salaries in the private sector are higher. Even if the individual would like to be employed by a private company or corporation it meant that they would have no job security which were provided by the private sector.

Unless , Syria applies the codetermination act all the rules will change and the circumstances will go in reverse, so in this case, the laborers will contribute in the decision making and apply the pressure upon the employers via codetermination act to improve the laborers situation and increase their security. D This would include for instance, retirement, work injuries, arbitrary dismissal and so on. With these new trends, the private sector will be more attractive to the labor power more than the public sector, hence the private sector will start to grow once again and in time will recover the ability to compete with the public sector. The private sector might even be more efficient than the public sector, because after all these years of performance the public sector lost its flexibility to follow the changes. In this way the codetermination act will help the private sector to hold this role and lead the society to significant and efficient changes and the laborers will be the generator of this peaceful and beneficial revelation. 27

In conclusion, I tried to clarify the importance of applying the codetermination act in Syria by shedding light on the characterizations and the aspects of the Syrian situation. I set out in this essay the pros and cons of the practical application of the codetermination act which may apply to any country and not only to the Syrian state.

25 Export Entreprises SA, December 2019, Expanding Markets and Facilitating Compliance, Mauritius Trade Easy, 10.Dec.2019, <http://www.mauritiustrade.mu/en/market-survey/syria/investing>.

26 International Labour Conference, Seventy-ninth Session, GENEVA 1992, *Record of Proceedings*, GENEVA 1993.

27 Johna Speakman, 'MOBILISATION OF SYRIAN INVESTORS AND THE PRIVATE SECTOR', chapter.13, no.14, pp. 268-291.

So in summary, **yes** the codetermination act is a good model to be applied in Syria in order to promote the economic reality and develop the investment process.

The References:

1. Archibald Cox, 'Some Aspects of the Labor Management Relations Act, 1947', The Harvard Law Review Association, Vol. 61, No. 1 (Nov., 1947), pp. 1-49.
2. Bluebook 20th ed. Giulio Ecchia, Martin Gelter & Piero Pasotti, Corporate Governance, Corporate and Employment Law, and the Costs of Expropriation, 8 Rev. L & Econ. 457 (2012).
3. Charles M. Elson,* Craig K. Ferrere† and Nicholas J. Goossen, November 25. 2015, THE BUG AT VOLKSWAGEN: LESSONS IN CO-DETERMINATION, OWNERSHIP AND BOARD STRUCTURE, no.116, page.14.
4. Chicago 7th ed. Benjamin A. III Streeter, "Co-Determination in West Germany - Through the Best (and Worst) of Times," Chicago-Kent Law Review 58, no. 4 (1982): 981-1002
5. Economic Effects of Codetermination Author(s): Felix R. FitzRoy and Kornelius Kraft, The Scandinavian Journal of Economics, Vol. 95, No. 3 (Sep., 1993), pp. 365-375, Wiley on behalf of The Scandinavian Journal of Economics Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/3440362>, 14-12-2019 04:18 UTC
6. Edwin F. Beal, ILR Review, Sage Publications, Inc, Vol. 8, No. 4 (Jul., 1955), pp. 483-498
7. Erich, S and Hans-Joachim, M 1979, 'THE GERMAN CODETERMINATION ACT OF 1976?' Journal of Comparative Corporate Law and Securities Regulations, no.14, pp.75_88.
8. Export Entreprises SA, December 2019, Expanding Markets and Facilitating Compliance, Mauritius Trade Easy, 10.Dec.2019, <http://www.mauritiustrade.mu/en/market-survey/syria/investing>.
9. Gerhard Crime,' Corporate Governance in Germany and the German Corporate Governance Code', Blackwell Publishing Ltd 2005, vol.13, num.3, May 2005.
10. Gorton, G and Frank, A Schmid 2004,' CAPITAL, LABOR, AND FIRM: A STUDY OF GERMAN CODETERMINATION', Journal of the European Economic Association, vol.zwu0171, no.43, pp.863_905.
11. Gregory Jackson,'Stakeholders under Pressure: corporate governance and labour management in Germany and Japan', Blackwell Publishing Ltd 2005, Vol.13, Num.3, May 2005
12. Hans F. Sennholz 1982, Co-determination In West Germany, FEE, 5. Dec. 2019, <https://fee.org/articles/co-determination-in-west-germany/>
13. International Labour Conference, Seventy-ninth Session, GENEVA 1992, Record of Proceedings, GENEVA 1993.
14. Jeffrey D. Sachs and Katharine P, 1997, The Rule of Law and Economic Reform in Russia, Westview Press, NEW YORK
15. Johna Speakman, 'MOBILISATION OF SYRIAN INVESTORS AND THE PRIVATE SECTOR', chapter.13, no.14, pp. 268-291.
16. John T. Addison, Claus Schnabel, and Joachim Wagner, 2001, Works councils in Germany: their effects on establishment performance, Oxford Economic Papers 53 (2001), 659–694
17. Jonathan Lynn, GENEVA, May 4, WTO Members agree Membership Talks With Syria, 10.Dec.2019, https://mobile-reuters-com.cdn.ampproject.org/v/s/mobile.reuters.com/article/amp/idAFLDE64329C20100504?amp_js_v=a2&_gsa=1&usqp=mq331AQCKAE%3D#aoh=15763488221770&_ct=1576348933361&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&_tf=From%20%251%24s&_share=https%3A%2F%2Fwww.reuters.com%2Farticle%2Ftrade-wto-syria-idAFLDE64329C20100504.
18. Müller-Jentsch, W 2008, 'Industrial democracy: Historical development and current challenges', Management Revue, Vol. 19, no. 4, pp. 260-273
19. Paul, L Davies, 7-8 December 2003,' THE BOARD OF THE DIRECTORS: COMPOSITION, STRUCTURE, DUTIES, AND power', Organisation For Economic Co-operation and Development, no. 28, page, 7.
20. Paster, T. (2012). The Role of Business in the Development of the Welfare State and Labor Markets in Germany. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9780203142301>
21. Pontusson. J and Soskice. D 2000, Unions, Employers, and Central Banks. Macroeconomic Coordination and Institutional Change in Social Market Economies, First Edition, PRESS SYNDICATE OF THE UNIVERSITY OF CAMBRIDGE, UNITED KINGDOM.
22. Rebecca (2011) : Co-determination in Germany - a beginners' guide.
5. überarbeitete Auflage, Arbeitspapier, No. 33, Hans-Böckler-Stiftung, Düsseldorf, 2004 Amendment New "Third Part Act" (Drittelbeteiligungsgesetz)

- Modernisation of the §§ of the 1952 Works Constitution Act referring Supervisory-Board Membership.
- 23. Section.21, Chapter.2, of The Syrian Constitution (1950), 'No one is allowed to use private property contrary to the public interest', 'Expropriation may be made for the purpose of public benefit and it is based on a law that includes giving just compensation'.
- 24. Section.1, chapter.1, the main principle of The Syrian Constitution (1973), 'The Syrian Arab Republic is a sovereign, popular, socialist, and democratic state. No part of its territory may be ceded and it is a member of the Union of Arab Republics'.
- 25. Ulrich Jürgens , Katrin Naumann & Joachim Rupp (2000) Shareholder value in an adverse environment: the German case, *Economy and Society*, 29:1, 54-79, DOI: 10.1080/030851400360569.
- 26. Youssef Courbage, *Fertility Transition in Syria: From Implicit Population Policy to Explicit Economic Crisis*, Guttmacher Institute, *Planning Perspectives*, Vol. 20, No. 4 (Dec., 1994), pp. 142-146.

A jogi nyelvi közvetítés buktatói a többnyelvű európai uniós környezetben

Hettinger Sándor

Alapvetés

Gyakran szokás alábecsülni a jogi nyelvi közvetítés olykor embert próbáló feladatát és a folyamatot övező nehézségeket bagatellizálni. Elvárjuk, hogy a közvetítő szerepét betöltő fordító vagy tolmács képes legyen a forrásnyelven kifejezett tartalmat célnyelven újra alkotni úgy, hogy mindeközben megőrizze a nyelvek közötti kulturális és jogi különbségeket. Ez a felfogás az ún. ekvivalenciaelméletből eredeztethető, amelyet a 20. század második felét uraló fordításelméleti irányzatok képviseltek.¹ Az elmélet szerint fordításnak egyenértékűnek kell lennie a forrásszöveggel, és nem szabad kitűnnie, hogy egyik nyelvről a másik nyelvre fordították le. Ezzel szemben kialakult az a felfogás, miszerint a fordításban elérendő szimmetria látszat csupán; sőt, az ekvivalencia fogalma is problematikusává válhat.² A probléma egyre jobban kiéleződik a jogi közvetítés alkalmával. A jogi szakfordítást tartják az egyik legnagyobb energiáfordítással járó nyelvi közvetítési típusnak, mivel a fordítónak egyszerre kell az adott jogrendszer értelmezőjévé és a forrásnyelvi szöveghűség megőrzőjévé válnia. Ebből kiindulva a jogi fordítás és a fordíthatatlanság közé gyakran tesznek egyenlőségjelet.³ Ha a jogi fordítást belehelyezzük az Európai Unió többnyelvű és több jogrendszert ötvöző környezetébe, a feladat nehézsége hatványozódik.

Ebben cikkben megvizsgáljuk a jog és a nyelv kölcsönhatását az EU többnyelvű kontextusában. Figyelmünket az EU új és számos európai jogi hagyományból összegegyűrt hibrid jogrendszeréből eredő jogi közvetítés kihívásaira irányítjuk. Az uniós jog fordításakor az angol, mint forrásnyelv használata problematikusává válhat, ugyanis a jogi közvetítés során nem mindig lehetséges összeegyeztetni a kontinentális jogi hagyományokat az angolszász common law hagyományokkal. Ugyanígy kihívást jelenthet a speciális EU jogi és szakterminológia, amely nemritkán kizárólag az EU jogrendszerére jellemző.

A jogi szaknyelvi közvetítés az Európai Unió berkeiben

A jogszabályszerkesztés, a jogi szövegek megfogalmazása és a jogi szakfordítás nem újkeletű jelenség a nemzetközi jogban és a nemzetközi kapcsolatok terén. A globalizáció egyre jobban

¹ Anthony Pym: *Exploring Translation Theories*. New York, London: Routledge. 2010. 6-7.o.

² Ludmila Stern: Book review of *Translation Issues in Language and Law* by Olsen, F., Lorz, A. and Stein, D. (eds) *The International Journal of Speech, Language and the Law* 17(1). 2010. 161-166. o.

³ Máirtín Mac Aodha: “Legal translation – an impossible task?” *Semiotica* 201(1-4), 2014. 207–221.

előtérbe helyezi a jog és a nyelv kapcsolatát, a fordítóknak és tolmácsoknak is fel kellett venniük a versenyt ezzel a kihívással. Az Európai Gazdasági Közösség 1957-es megalapítása óta a tagállamok összefonódása, egymás viszonylatában fennálló kapcsolatuk elmélyülése és integrációjuk a jogi közvetítést új nivóra emelték. Az EU-n belül egy példa nélküli vegyes jogrendszer született meg, amelyet az Európai Unió Bírósága is gyakran emleget a „nemzetközi jog új jogrendjeként”.⁴ Ebben a jogrendszerben olyan jogi fogalmak és tanok keltek életre, amelyeket egyes tagállamok joga gyakran nem ismert vagy nem ismert el. Hasonlóképpen ez az új jogrend is több jogi hagyomány együttes hatása alatt jött létre, így a Közösség megalakulásakor a francia és a német jogrend befolyása alatt. Az Egyesült Királyság 1973-as felvételét követően a szigetország joga is rányomta bélyegét az új kialakuló közösségi jogrendre. Korántsem hagyhatjuk figyelmen kívül továbbá a nemzetközi jognak az EU-jogra gyakorolt hatását, ugyanis az EU félként is számos nemzetközi szerződés részesévé válik, amely szerződés később az EU jogrendszerének részévé is válik. Ezért lépten-nyomon a nemzetközi szerződések terminológiája is utolérhető az EU másodlagos jogi aktusaiban, és ezzel a tagállamokra is kötelezettségeket telepít.

Az Unió jogrendjének kivételes jellege abból is fakad, hogy az EU 24 hivatalos nyelven biztosítja kulturális is nyelvi sokszínűségének tiszteletben tartását.⁵ Ehhez hasonló rendelkezést találhatunk az Alapjogi Charta 22. cikkében is, amely biztosítja a kulturális, vallási és nyelvi sokszínűség tiszteletben tartását. Nem meglepő tehát, hogy az EGK legelső másodlagos jogi aktusa, a mindenkor hatályos 1958. évi 1. tanácsi rendelet határozza meg hivatalos nyelvek listáját. Az EU többnyelvűsége lehetővé teszi az állampolgárok számára, hogy saját nyelvükön forduljanak az EU intézményeihez. Továbbá saját nyelvükön érthetik meg a kötelező erővel bíró jogi normákat, valamint az EU jogszabályokból eredő jogaikat az EU bíróságai előtt érvényesíthetik anyanyelvükön.

A fentiekből következik, hogy a nyelvi közvetítés egyre jelentősebbé válik ebben a többnyelvű és „többjogú” környezetben. A nyelvet az információ sokrétű környezetben történő megismertetésének eszközeként érdemes értelmeznünk. Az EU kontextusában azonban a nyelv természetes és jogi személyeket érintő jogok és kötelezettségek közvetítő eszközévé válik. Ebből pedig az következik, hogy a helytelen közvetítés (fordítás vagy tolmácsolás) valamennyi érintett fél tekintetében súlyos jogkövetkezményekkel is járhat. Eredményezheti a jogszabályalkotásért való állami felelősség megállapítását is, amely kártérítési kötelezettséget

⁴ C-26/62 sz. van Gend en Loos ügy 3. pontja

⁵ Az EUSZ 3. cikk (4) bekezdése

ró a tagállamra annak a félnek az irányában, akinek a jogai az EU jogi aktus helytelen átültésének következtében megsérültek. A helytelen átültetés oka lehet a helytelen fordítás vagy bizonyos jogi fogalmak félreértése.

Az EU kontextusban végbemenő jogi szakfordítás kihívást jelent a fordítástudomány központi fogalmai számára, valamint politikai és ideológiai tényezők is hatással vannak rá. Mivel sajátos jellemzői és a többnyelvűség követelménye révén különbözik a nemzeti jogi normák fordításától, az uniós jogi szövegek fordítását a jogi szakfordítás egyik altípusának tekinthetjük. Ezt leszámítva az európai uniós terminológia még mindig kialakulófélben van, ami nagyobb terhet ró az uniós fordítókra is. Feladatkörük egyenesen a neologizmusok gyártásával vagy az irányadó ekvivalensek kiválasztásával bővül ki. Ezáltal a bíróknak lehetősége van különbséget tenni az európai uniós és a nemzeti jogi fogalmak között és egyúttal biztosítani az EU-jog egységes értelmezését. Az intézményi kontextus szintén befolyásolja az uniós jogszabályszerkesztést és jogi fordítást, mivel a fordításokat fordítói szolgálatok irányítják, a fordítónak pedig ebben a miliőben kell megtalálnia szakmai identitását és szerepét.

A jogi szakfordítást övező kihívások akkor kerülnek hangsúlyozottabban előtérbe, amikor ugyanazon jogi szöveg eltérő hivatalos célnyelvi fordításai között alkalmanként különbségek keletkeznek. Annak ellenére, hogy az e nyelvekre lefordított jogi szövegek egyaránt hitelesek,⁶ vannak különbségek a jogi szövegek között, amelyek a már hivatkozott 1. sz. tanácsi rendeletből is kiolvashatók. Ha alaposabban megfigyeljük a rendelet 7. cikkét, beazonosíthatjuk azokat a különbségeket, amelyek a hivatalos nyelvek közötti ekvivalencia elérését jócskán megnehezítik. A hivatkozott cikk angol szövege a „languages to be used” (a használandó nyelvek) kifejezést, míg a francia változat a „le régime linguistique” (nyelvi rezsim) terminológiát használja.

Ennél is észrevehetőbb, jelentős jogi következményekkel járó különbségeket lehet észrevenni az EU alapító szerződések nyelvi változatai között. Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 191. cikke az egyik jelentősebb környezetvédelmi alapelvet mondja ki a (2) bekezdésben, hogy a környezetvédelmi politika „a környezeti károk elsődlegesen a forrásuknál történő elhárításának elvén” alapul. Az angol nyelvi változat tökéletesen megfeleltethető a magyar változatnak, viszont a francia valamelyest eltérő terminológiát

⁶ Az EUSZ 55. cikk (1) bekezdése

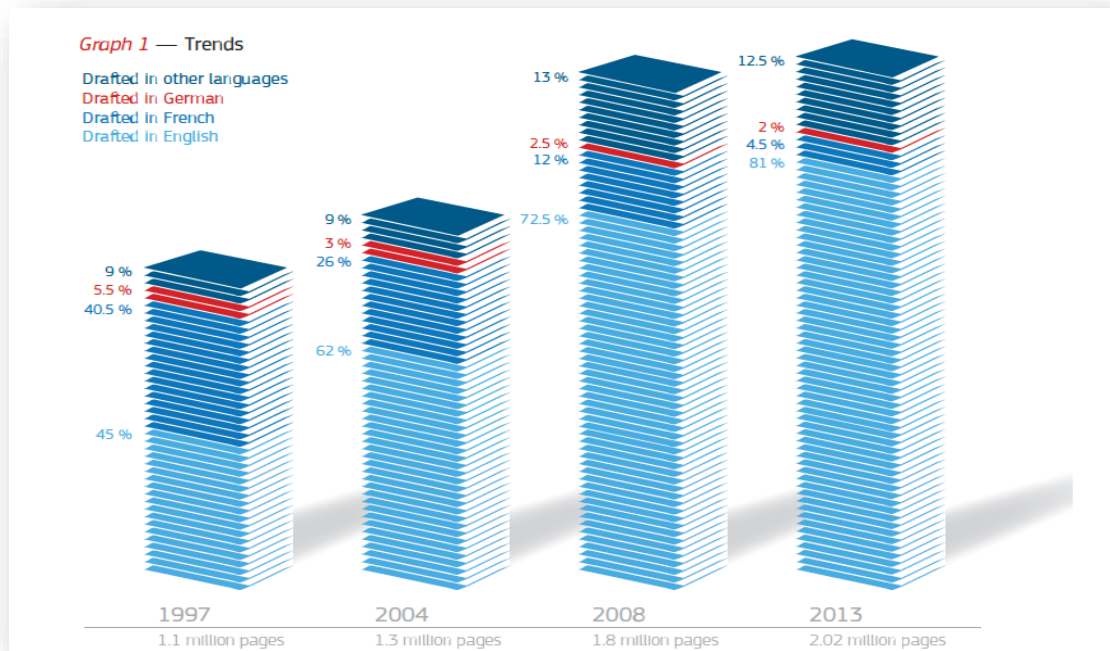
használ a „környezeti károk” kifejezésnél, mivel kár helyett árnyaltabb, a tulajdon, valamint a tulajdonjog értékét csökkentő értelemmel bíró terminológiát használ.⁷

Hasonló különbségek számos helyen előfordulnak a másodlagos jogi aktusok és az EUB határozatainak nyelvi változataiban is. Mindez azt mutatja, hogy a fordítók számára a legnagyobb kihívást a forrásnyelvi szövegben található jogi fogalmak, jogintézmények értelmezése, valamint a megfelelő (ekvivalens) célnyelvi terminus megtalálása jelenti. Ez végső soron azt is jelenti, hogy a fordítónak kell összeegyeztetni az angolszász jogi hagyományokat a kontinentális (civiljogi) hagyományokkal is, ami legtöbb esetben lehetetlen küldetés. Gyakran az is feledésbe merül, hogy magán az angolszász common law hagyományok között is jelentős eltérések mutatkozhatnak. Így például az egyik legszembetűnőbb különbség az angol és a skót jog között az, hogy az utóbbit mind a common law mind pedig a római jog is befolyásolta. Ez a kontinentális jogi affinitás lehetővé tett a skót jog számára, hogy általános alapelvekre alapozzon, mivel a római jogot ismerő jogász érvelésének iránya az általános alapelvektől halad a részletszabályokig (deduktív módszer), addig a common law szerint érvelő jogász a részletszabálytól jut el az alapelvi szintre (induktív módszer). Egy másik példa a római jogból ismert deliktum fogalma. A deliktum lényege a kártérítési igénynek helyet adó jogellenes magatartás vagy mulasztás, amelyet az angol jogban és egyéb common law hagyományokat követő jogrendszerekben „tort” néven ismernek.

Az angol forrásnyelvi státusza a jogi közvetítésben

Az Egyesült Királyság és Írország 1973-as tagsága óta az angol nyelv példanélküli jelentőséget kapott az EU fordítási folyamataiban. Mint *lingua franca* a francia nyelv helyébe lépett, és amint azt az alábbi táblázati is mutatja, 2013-ban a jogi szövegek több, mint négyötödét angol nyelven szövegezték meg, míg 1997-ben egyenlő mértékben oszlott meg az angol és a francia nyelv között.

⁷ A francia változat szerint: „le principe de la correction, par priorité à la source, des atteintes à l'environnement”, ahol az atteint kifejezés nem ekvivalens a kár (damage) kifejezéssel. Franciául ez a *préjudice, dommage* kifejezésnek felelne meg.

Forrás: Translation and Multilingualism, Publications Office of the European Union, 2014, 7. o.

Az angol nyelv előnyben részesítése könnyen érthető. Ez a nyelv az egyik legszélesebb körben beszélt nyelv az EU-ban és világszerte. Majdnem valamennyi uniós intézmény és nemzetközi szervezet munkanyelve. Hasonlóképpen, az új tagállamok körében is elsőbbséget élvez ez a nyelv, mivel a fordítók és a köztisztviselők is első idegen nyelvként beszélik. Ezenkívül az új tagállamjelöltek is tudatosan az angol nyelvet választották forrásnyelvként az EU-jog nemzeti nyelvre történő lefordítása során, valamint minden egyéb, az EU-val folytatott kommunikációjuk során is ezt a nyelvet használják. Ez az EU kontextusban használt angol nyelv eltéréseket mutat az eredeti, a szigetországban használt nyelvtől, és közkeletűen EU-angolnak neveznek, amikor azt megkülönböztetik az Egyesült Királyságban vagy Írországban használt angoltól.⁸

Ez az új nyelv annak a jogszabályszerkesztési folyamat eredménye, amelynek szereplői nem anyanyelvi szintű beszélők, és a fordítási folyamatba idegen elemek szűrődnek be, amelyeket származási országukból magukkal hoztak. A tagállamokkal ellentétben az uniós jogalkotás több helyszínen zajló folyamat. Mielőtt a Bizottság javaslata (jogszabálytervezet) elérné az Európai

⁸ Colin Robertson: “EU Legal English: Common Law, Civil Law, or a New Genre?” *European Review of Private Law* 20(5/6), 2012. 1215–1239. o.

Parlamentet és a Tanácsot, hogy azok a rendes jogalkotási eljárás keretében elfogadják, a Bizottság illetékes főigazgatóságán általában nem anyanyelvi beszélő angol nyelven megszerkeszti a jogszabály szövegét, miután kikérte bizonyos, az EU intézményrendszeréhez nem tartozó szakértői csoportok szakmai véleményét. Miután a Bizottság nem rendelkezik elegendő speciális témaköröket illető szaktudással, rendszerint szakértői (lobbi)csoportok nemzeti és széles körű társadalmi érdekeket magába foglaló véleményére hagyatkozik. A számos egyéb résztvevő bevonásával zajló rendes jogalkotási eljárás során a tárgyalások a 28 tagállam képviselőivel általában angol nyelven folynak. A megszülető jogi aktus érdekek sokaságát magába olvasztó politikai kompromisszum terméke, amely gyakran neutrális jogi nyelvezetben ölt testet.

Az EU jogi és szakértői nyelve

A jogi közvetítés képviselői számára nem jelent kisebb kihívást az új EU-jogi és szakterminológia, amikor megfelelő célnyelvi ekvivalenst próbálnak találni. Ez a feladat annál is nagyobb kihívást jelent ebben az esetben, mivel az EU dinamikáját az állandó változás és fejlődés jellemzi. Ehhez társul még az a tény, hogy az EU joganyagát is gyakran módosítják, és a fordítók kötelesek megtartani a konzisztenciát a fordításban az eredeti fordítás és valameennyi azt követő – módosítást tartalmazó – fordítás között.

További nehézséget okoz a fordításban, hogy szigorú uniós szabályok vonatkoznak az eredeti forrásnyelvről történő fordítási folyamatra. Az egyik legösszetettebb és legnagyobb energiáfordítást igénylő szabály a fordító számára az, hogy a lehető legteljesebb mértékben őrizze meg ugyanazt a mondatstruktúrát minden nyelvi változatban.⁹ Ez az uniós jogalkotás többnyelvű kontextusára hivatkozva nyer legitimitást. Ez nemritkán azt vonja maga után, hogy a fordító nem bonthat szét egy terjedelmesebb mondatot több mondatra, még akkor sem, ha ez javítaná a fordítás minőségét, ugyanis a szintaxis nyelvről nyelvre változhat.

A speciális terminológia használata újabb kihívást jelent a fordító számára. Azon fordítók számára, akik olyan tagállamból származnak, amelyek régóta tagjai az Európai Uniónak, ez a feladat nem annyira megterhelő, mint azok számára, akik csupán alig egy évtizedes tapasztalattal rendelkeznek e téren. Nem is beszélve arról a tényről, hogy például hazánk esetében a magyar nyelv egyedülálló az egész EU-n belül ugyanis nem tartozik egyetlen uniós

⁹ Legislative Drafting: A Commission Manual PDF ISBN 978-92-79-49084-2, Kiadja az Európai Unió, 2015. Elérhető: <https://eur-lex.europa.eu/content/techleg/EN-legislative-drafting-guide.pdf> 16. o. (Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 20.)

tagállam nyelvcsaládjához sem, ezért a nyelvi közvetítés, valamint a jogi nyelvi közvetítés további nehézséget jelenthet a fordító számára. A speciális terminológiára jól ismert példa az *acquis communautaire* kifejezés, amely francia nyelven jelöli az EU joganyagát, és olyan sajátos, csak az uniós kontextusban meglévő értelemmel rendelkezik, hogy azt valamennyi tagállam anélkül fogadta el, hogy szükség lett volna azt lefordítani. Fordítása természetesen létezik ugyan (közösségi vívmányok), de enélkül is közsímert az EU szakterminológiában. Hasonló a helyzet az *avocat général* (főtanácsnok) vagy a *komitológia* kifejezésekkel is.

A fenti jogi kifejezéseknek EU kontextusban speciális értelmet tulajdonítanak, amely eltérhet az adott nemzeti jogrendszerben létező kifejezés értelmétől. Az Európai Unió Bírósága kifejezetten elismerte, hogy „a közösségi jog sajátos terminológiát használ”, valamint azt, hogy „a jogi fogalmak nem feltétlenül rendelkeznek ugyanazzal az értelemmel a közösségi jogban, mint az adott tagállam jogában.”¹⁰

Következtetés

A nyelv és a jog kölcsönhatását mindig is a globalizációs folyamat részének tekintették. Az EU többnyelvű és a többjogú környezetébe ágyazott jogi nyelv azonban kivételes nehézségeket okozott a fordítási folyamat során. Amint az EU egyre több hatáskört, tagállamot és szakpolitikai területet tudhat magáénak, a hivatalos nyelvek száma is ezzel együtt növekszik. Ezenkívül az Európai Unió különböző kultúrák és jogi hagyományok ötvözete is, ami számottevő hatást gyakorol a közvetítésre (fordításra vagy tolmácsolásra). Következésképpen a jogi szakfordítás az egész integrációs folyamatnak gyenge pontja, mivel két nagyobb kihívás elé állították: az egyik az angol nyelv meghatározó forrásnyelvi státusza, a másik pedig az EU sajátosan egyedi és szakterminológiája. Ez annyit jelent a fordítás számára, hogy a szakfordítóknak szükségük van az eltérő jogi hagyományok mélyebb megértésére annak érdekében, hogy képesek legyenek új jogi fogalmakat megfelelően értelmezni a fordítási folyamat során. A jogszabályszerkesztési folyamatba bevont jogász-nyelvszék igénybevétele ellenére a szakfordítóknak folyamatosan képezniük kell magukat a különböző jogi hagyományok szabályaiban, és szemmel tartaniuk a fordítási folyamatot átszelő szakpolitikai változásokat is. Idetartoznak az uniós jogszabálmódosítások, valamint a kötelező erővel nem rendelkező terminológiai támpontokat tartalmazó bizottsági iránymutatások ismerete is.

¹⁰ C-283/81 sz. CLIFIT ügy ECLI:EU:C:1982:335 19. pont

Többsnyelvűség problémái az európai színtéren – magyar vonatkozással

Hettinger Sándor

Bevezetés

A társadalmak Európa-szerte gyors változások áldozataivá válnak a technológia exponenciális méreteket öltő fejlődési üteme, a globalizáció és az előregedő népesség következményeként. Az európai polgárok egyre nagyobb mértékben lépnek egymással kapcsolatba tagországi határokon átívelve, életvitelük, munkájuk nem feltétlenül kötik őket saját országukhoz. Életük a nemzetközi színtér és a többsnyelvűség metszéspontjába kerülhet nap mint nap. A feldúsult nyelvi sokszínűség a kulturális gazdagság és a nemzeti örökség érezhető kifejeződése, megfelelő szakpolitika hiányában azonban képlékennyé válik, és az eltérő kulturális háttérrel bíró polgárok közötti kommunikációs szakadékot mélyíti el. Ettől függetlenül a nyelvi akadályok ellehetetlenítik, hogy az európai polgárok és a gazdasági társaságok a lehető legteljesebb mértékben kihasználják az egységes belső piac nyújtotta lehetőségeket. A többsnyelvűség továbbá akadály lehet az egyes EU tagállamok közötti határokon átnyúló adminisztratív együttműködés hatékonyságát az EU-n belül.¹

A többsnyelvűség valósága

Ami a nyelvi sokszínűséget illeti, az Európai Unió több mint félmilliárd lakosa jelenleg 28 tagállamba tömörül, és 24 hivatalos és munkanyelven osztozik. Mintegy hatvan egyéb nyelv is az EU kulturális örökségének részét képezi regionális és etnikai szintek szerint.² Minden újonnan belépő tagállam saját hivatalos nyelvét magával hozhatta, és az EU hivatalos nyelvévé avathatta. Az egyetlen nemzet, amely nem élt ezzel, az egyik alapító tag: Luxemburg volt. A luxemburgi nyelvet egyedül az alapító szerződések nyelveként használják az EU-n belül, ennek oka az, hogy a nyelv „csupán” anyanyelvként él az országban, a közigazgatás nyelve viszont a francia.³ Ezt leszámítva az EU 24 hivatalos nyelvét figyelembe véve, az EU intézményeinek

¹ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai gazdasági és Szociális bizottságnak és a Régiók Bizottságának - Többsnyelvűség: európai tőke és közös elkötelezettség {SEC(2008) 2443} {SEC(2008) 2444} {SEC(2008) 2445} /* COM/2008/0566 végleges */, 4. o

² https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-languages_en Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 1.

³ https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_243_en.pdf, 53. o Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 1.

fordítói szakszolgálatának 552 nyelvpárkombinációban kell fordítási és tolmácsolási feladatokat ellátnia.

A legújabb – bár így is nyolc éves – Eurobarométer eredmények alapján a legtöbbet anyanyelvként beszélt nyelv a német 16%-os arányával, amelyet az angol és az olasz követ 13-13%-kal, a francia 12%, valamint a spanyol és a lengyel 8-8% arányban.⁴ Egyes hivatalos nyelveket azonban elenyésző arányban beszélnek: az észt és a szlovén nyelvet közel 2 millióan, az ír és a máltai nyelvet félmillióan beszéli anyanyelvként. Ez utóbbiak esetében az angol nyelvet is folyékonyan beszélnek. 2012-ben az európai polgárok 54%-a beszélt egy idegen nyelvet, egynegyedük kettőt, és csupán egytizedük hármat vagy több idegen nyelvet. Az előző, 2005-ös felméréshez képest a többnyelvűség aránya nem emelkedett. A legnagyobb arányban beszélt idegen nyelvek közé tartozik: az angol (38%), a francia (12%), a német (11%), a spanyol (7%), valamint az orosz (5%). Az európaiak többsége nem tanul idegen nyelvet; 44%-uk nem is tervezi, hogy egy-két éven belül nekikezd. 61% vélekedik úgy, hogy a nyelvtanulás fő indítókai a külföldi munkavállalás lehetősége, 53% használ idegen nyelvet munkahelyén, valamint 47%-uk külföldi nyaralás során.⁵ Az idegennyelv-tanulás legnagyobb akadályai a válaszadók szerint: a kellő motiváltság hiánya (34%), az időhiány (28%), valamint a nyelvtanulás költségei (25%).

Az EU többnyelvű szakpolitikája

A nyelvi pluralizmus egyike a Lisszaboni Szerződésben kifejezetten belefoglalt célkitűzéseknek. Az EUSZ 3. cikk (3) bekezdése szerint az Európai Unió „tiszteltben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását.” A nyelvi sokféleséget az Unió Alapjogi Chartája is védelemben részesíti, amelynek 22. cikke így rendelkezik: „az Unió tiszteltben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget.” A nyelvi sokféleség általános alapelvén kívül az EU védi a nyelvhasználatot is, hogy ezzel is előmozdítsa a polgárok minél nagyobb részvételét az Unió demokratikus folyamataiban, és ezáltal legitimálja azt.⁶ Ebben az értelemben az uniós nyelvi politika gyújtópontjában nem a nyelvi sokféleség megőrzésének pusztán ideálja áll,

⁴ European Commission, 2012a, Europeans and Their Languages, Special Eurobarometer 386, Summary forrás: https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/archives/ebs/ebs_386_sum_en.pdf Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 1. 3. o

⁵ id. 16.o

⁶ European Commission: Studies on Translation and Multilingualism. Language and Translation in International Law and EU Law, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2012. 78. o.

hanem az Európai Unió és a tagállamok közötti hatáskörmegosztás lecsapódása, amely a szubszidiaritás elvén nyugszik.

A legjelentősebb másodlagos jogi norma, amely a többnyelvűség lényegességét hangsúlyozza, az Európai Gazdasági Közösség által használt nyelvek meghatározásáról szóló, 1958. április 15-i 1. tanácsi rendelet. A 2. cikk szerint: „Azok az okmányok, amelyeket egy tagállam, vagy a tagállamok valamelyikének joghatósága alá tartozó személy a Közösség intézményeinek küld, a feladó választása szerint a hivatalos nyelvek bármelyikén készülhetnek. A válasz ugyanazon a nyelven készül.” Ezenkívül a 4. cikkben az áll, hogy a „rendeleteket és az egyéb általánosan alkalmazandó okmányokat [...] hivatalos nyelven kell megszövegezni,” valamint az 5. cikk szerint „a Közösség Hivatalos Lapját [...] hivatalos nyelven kell közzétenni. Az uniós polgárok jogában áll, hogy az Európai Unió intézményeivel folytatott kommunikációjuk során saját nyelvüket használják. A tanácsi rendelet rendelkezései kiemelik az EU hivatalos nyelveinek egyenlőségét, valamint őrző bástyái a Közösségen belüli többnyelvűségnek.

Az alapító szerződésekben és a másodlagos jogi aktusokban szereplő nyelvi sokféleségen kívül az Európai Bizottság több dokumentumban is foglalkozik a nyelvek helyzetével. Először 2005-ben a Bizottság kiadott egy közleményt Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére címmel. A stratégia a nyelvet a kultúra legközvetlenebb kifejeződésének tartja. A Bizottság három célkitűzésben fogalmazza meg többnyelvűségi politikáját. Először is célja, hogy ösztönözze a nyelvtanulást és támogassa a nyelvi sokféleséget, továbbá elősegítse az egészséges többnyelvű gazdaságot, valamint a polgárok számára saját nyelvükön hozzáférhetővé tegye az Európai Unió jogszabályait, eljárásait és az uniós információkat.⁷

A felelősség terhe a tagállamok vállán nyugszik a további lépések megtétele során, azonban a Bizottság szerepet vállal abban, hogy megerősítse a többnyelvűségről alkotott képet, valamint javítsa az eltérő szinten hozott intézkedések következetességét.

Egy további közleményben, amelyet a Bizottság 2008-ban hozott nyilvánosságra, az a célkitűzés áll, miszerint tudatosítani kell az EU nyelvi sokszínűségében rejlő értéket és lehetőségeket, továbbá ösztönözni a kultúrák közti párbeszéd útjában álló korlátok lebontását.⁸

⁷ COM(2005) 596 végleges:A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére. 2005 Forrás: EurLex - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0596&from=EN> 3.o.Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

⁸ COM(2008) 566 végleges:A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK Többnyelvűség: európai töke és közös elkötelezettség. 2008. Forrás EurLex - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0566&from=EN>

A közlemény szerint ennek kulcsa az anyanyelven kívüli további két idegen nyelv ismerete és használata a kommunikációban. 2008-ban az Európai Unió Tanácsa állásfoglalást adott ki az európai többnyelvűségi stratégiáról, amelyben öt pontban kéri fel a tagállamokat és a Bizottságot, hogy saját hatáskörükön belül a szubszidiaritás elvével teljes összhangban: 1. támogassák a többnyelvűséget azért, hogy a társadalmi kohézió és a kultúrák közötti párbeszéd erősödjön; 2. erősítsék az egész életen át tartó nyelvtanulást; 3. támogassák a többnyelvűséget, mivel az az európai gazdaság versenyképességének, a személyek mobilitásának és foglalkoztathatóságának meghatározó tényezője; 4. támogassák a nyelvi sokszínűséget és a kultúrák közötti párbeszédet a fordításra szánt támogatások növelésével...; valamint 5. világszerte népszerűsítsék az Európai Unió nyelveit.

A fenti áttekintésből kitűnik, hogy az EU két szinten foglalkozik a többnyelvűség kérdésével. Az egyik az egyén szintje: egyrészt minden uniós polgár nyelvi jogokkal rendelkezik, amelyek védelemben részesítik, másrészt arra biztatják őket, hogy anyanyelvükön kívül még két idegen nyelvet is sajátítsanak el. A másik szint a tagállamok szintje: feladatuk előre látni a nyelvtanítással, fordítással és a belső piac zökkenőmentes működésével kapcsolatos problémákat, amelyek megoldása végső soron az európai gazdaság megnövekedett versenyképességéhez vezet. Magyarország viszonylatában ezt az alábbiakban vizsgáljuk meg közelebbről.

A többnyelvűség, mint a belső piac zavartalan működésének eszköze Magyarország viszonylatában

Ha az EU többnyelvűségi szakpolitikáját gazdasági szemszögből vizsgáljuk meg, hatékony eszközként lehet jellemezni a belső piac zavartalan működése tekintetében. El nem vitatható tény, hogy a belső piac az európai gazdasági integráció kulcsfontosságú vívmánya. Az áruk, személyek, szolgáltatások és a tőke szabad áramlása az EU versenypolitikájával és közös kereskedelmi politikájával egybekötve jogi és intézményi keretet biztosít a belső piacon tevékenységet folytató gazdasági társaságok számára. Az uniós polgárok idegennyelv-ismerete jelentősen megkönnyíti a gazdasági társaságok külföldi piacokhoz való hozzáférését, valamint új munkalehetőséget terem a számukra egy másik EU-tagállamban.

lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0566&from=EN 4. o. Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

15 évvel ezelőtt a Bizottság Oktatásügyi, Ifjúsáspolitikai, Sportügyi és Kulturális Főigazgatósága tanulmány készítésével bízta meg a brit CILT szervezetet⁹, amely 2006 decemberében kutatást végzett közel 2000 KKV bevonásával abban a témában, hogy a vállalkozási szférán belüli idegen nyelvi ismeret hiánya milyen hatással van az európai gazdaságra.¹⁰ A közel 80 oldalas kutatási eredményeket magában foglaló műből másfél évtizedes távlatból is érvényes következtetéseket tudunk levonni az idegennyelv-tudás és a gazdasági teljesítőképesség viszonylatában, mindezt, pedig az akkor 2 éves uniós tagsággal rendelkező Magyarország vonatkozásában tehetjük meg.

Ami az egyes gazdasági társaságok berkein belüli nyelvi akadályokat illetve, a kereskedelmük külföldi piacokra való bővítése okán növekedés jósolt. Az átlag 47%-ot meghaladóan Magyarország 57%-ban tervezett új külföldi állammal létesíteni kereskedelmi kapcsolatot. A teljes mintából a cégek csupán 10%-a választott célpiacot a helyi nyelv és kultúra ismeretére alapozva. Ennek az lehet az oka, hogy a legtöbb esetben a vállalkozások nem rendelkeznek kellő ismeretekkel ezen a téren. A nyelvi készségek azonban adekvát módon jelzik, hogy az adott vállalkozás mely célpiacokat szemelte ki, és hasznos mutatója lehet azoknak a vállalkozásoknak, amelyek felismerik a nyelvhasználat gazdasági értékét a kereskedelmük bővítése alkalmával: a magyar vállalkozások 22%-a látta így a helyzetet.

Arra kérdésre, hogy az adott vállalkozásnál kulturális eltérések miatt merültek-e fel nehézségek külföldi ügyféllel, az összesített mintában a vállalkozások 18% adott igenlő választ. Míg a skandináv országokban tapasztaltak több nehézséget,¹¹ addig hazánk 22%-os mutatója közelebb áll a minta átlagához. Érdekes megjegyezni, és a jelenkori politikai folyamatok tükrében értelmezni a kiugró skandináv eredményt, amelyet a földrajzi elszigeteltséggel, valamint az elszigetelő politikai törekvésekkel magyaráztak. Magyarországnak az EU-hoz történő 2004-es csatlakozását követő első években a magyar vállalkozások közel egynegyedénél az alkalmazottak nyelvi kompetenciája nagyban befolyásolta az exportpiacok kiválasztását (23,9%)¹². Ez a mutató jellemző volt a többi újonnan belépő tagállamra is, valamint ezzel összefüggésben az alkalmazottak felvételében is döntő szerepet játszott a nyelvi készségek magas szintje, a mintaátlaghoz (40%) képest Magyarország 72%-os kiugrást mutatott. Továbbá az anyanyelvi beszélők alkalmazása is fokozódó tendenciát mutat: az átlag 22%-hoz

⁹ CILT teljes nevén: National Centre for Languages, honlapja elérhető a <http://www.cilt.org.uk/> weboldalon.

¹⁰ CILT, 2006, ELAN: Effects on the European Economy of Shortages of Foreign Language Skill in Enterprise, 2006. Forrás: https://ec.europa.eu/assets/eac/languages/policy/strategic-framework/documents/elan_en.pdf Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

¹¹ Norvégia: 42%; Svédország 37%, valamint Finnország: 30%

¹² CLIT, 2006. 25.o.

képest hazánk 34%-os arányt képvisel.¹³ A tolmácsok alkalmazása nálunk átlaghoz (45%) közeli értéket mutat (46%), míg a weboldalakat a külföldi igényekhez igazítása átlagon felüli Magyarország esetében (70% az átlag 62%-hoz képest). A nyelvi készségek nyilvántartásában hazánk nagyon magas, 91%-os arányt mutat.

2006 óta nem született sajnos hasonló kutatás a témában, viszont az európai kisvállalkozói intézkedéscsomag elveinek alkalmazását évről évre értékelő, a Bizottság által kiadott tájékoztatólapokból kiderül, hogy a magyar KKV-k nemzetköziesítése, azaz a nemzeti innovatív potenciállal rendelkező KKV támogatása a nemzetközi piacokra történő belépésük érdekében, valamint a szakmai klaszterszervezetek támogatása, még mindig alacsony szinten áll. Megállapították, hogy az idegennyelvi készségek még mindig erőteljes akadályt jelentenek, és meg is gátolják a magyar KKV-k belépését a nemzetközi piacokra.¹⁴

2016-ban a magyar KKV-k teljes exportaránya 24,2%-on állt, amelyből a magyar tulajdonú KKV-k aránya 50% volt. Habár a tájékoztató lap szerint Magyarország megfelel a kisvállalkozói intézkedéscsomag elveinek a nemzetközibbé válás terén, sajnos továbbra is az EU-átlag alatt marad, ami számottevően az idegennyelv-tudás hiányának és az alacsony exportkapacitásnak tudható be.¹⁵ 2018-ban a helyzet nem sokat változott: a nemzetköziesítés legfőbb akadálya továbbra is a magyarországi KKV-k idegen nyelvi készségeinek hiánya, a vállalkozások erőteljes belföldi irányultsága és a jelenlegi munkaerőhiány.¹⁶

A jelen esetben főleg hazánkra vetített, de általános érvénnyel bíró megállapítások rávilágítanak a nyelvi készségek fontosságára a társaságok terjeszkedési tervei, valamint az alkalmazott munkaerő hatékonyabbá tétele érdekében hozott intézkedések tekintetében. Ebben az összefüggésben tehát feltételezhető, hogy az idegennyelv-tudás az EU belső piacának hatékony működésének kulcsa és biztosítéka.

¹³ id. 29.o.

¹⁴ 2017 SBA Fact Sheet Hungary (a Bizottság tájékoztatólapja az európai kisvállalkozói intézkedéscsomag elveinek alkalmazásáról), Forrás: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:qne9pRocudMJ:ec.europa.eu/DocsRoom/documents/26562/attachments/14/translations/en/renditions/native+&cd=1&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> 15. o. Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

¹⁵ 2019 SBA Fact Sheet Hungary, Forrás: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:35iSlhRbV64J:https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38662/attachments/14/translations/en/renditions/native+&cd=2&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> 18. o. Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

¹⁶ 2018 SBA Fact Sheet Hungary, Forrás: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:35iSlhRbV64J:https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38662/attachments/14/translations/en/renditions/native+&cd=2&hl=hu&ct=clnk&gl=hu> 18. o. Utolsó megtekintés: 2019. szeptember 2.

A többnyelvűség problematikája az uniós intézmények szintjén

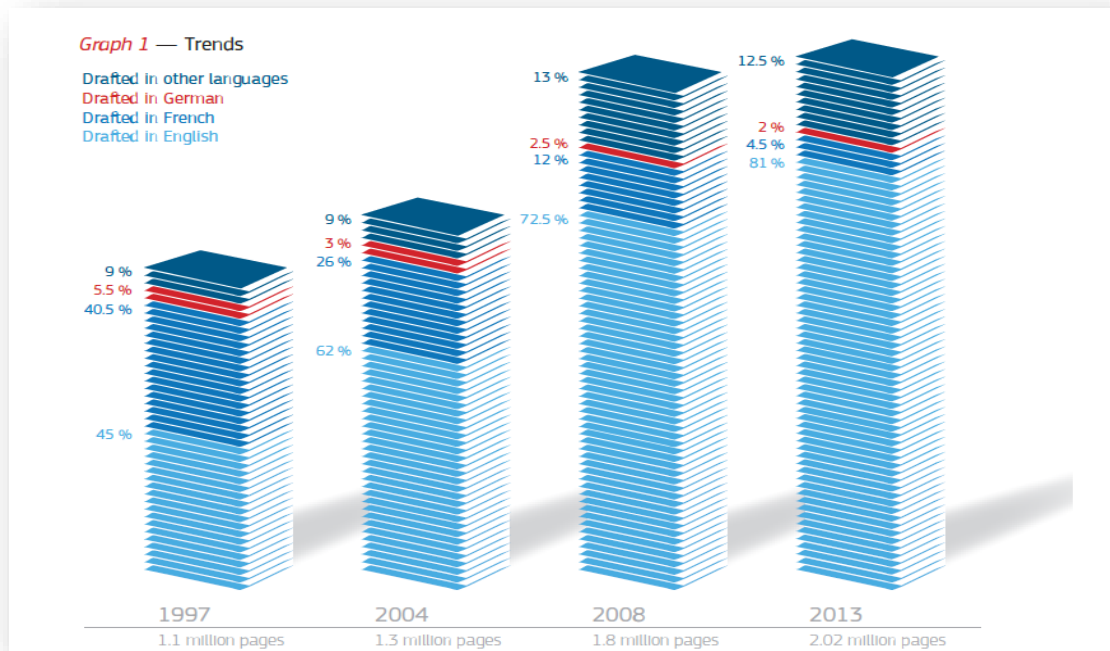
Az EU széles körben érvényesített többnyelvűségi szakpolitikája hatalmas költségvonzattal jár. Valamennyi uniós intézmény fordítási és tolmácsolási költsége – ideértve a Bizottságot, a Parlamentet, a Tanácsot, az EUB-t, az Európai Számvevőszéket, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságát és a Régiók Bizottságát – hozzávetőleg évi 1 milliárd euróba kerül. Ez az EU költségvetésének kevesebb, mint 1%-át jelenti, ami 2 euró/fő terhet ró az uniós polgárokra. Ez a csekély összeg jó ár-érték aránynak tűnik, amennyiben biztosítja minden egyes uniós polgár EU-jogszabályokhoz történő hozzáférését saját nyelvén. Mivel valamennyi EU polgár saját hivatalos nyelvén a nyelvi pluralizmus által garantált egyenlő hozzáférése az Európai Unió egyik alapelveként minősül, a probléma megoldása nem a hivatalos nyelvek számának csökkentésében keresendő, hanem ennek a többnyelvű közösségnek a megfelelő működését megkönnyítő kezelési eszközök megtalálásában, figyelembe véve egyúttal az EU többnyelvűségének éves költségét is.

A Bizottság belső fordítói szolgálata, a Fordítási Főigazgatóság (DGT) értékelte az 1997-2013 közötti időszakot a lefordított oldalak száma alapján.¹⁷ Ez az időszak abból a szempontból is jelentős, mivel 2004-ben 10 új tagállammal bővült az EU. 1997-ben, amikor az Európai Unió 11 hivatalos nyelvvel rendelkezett, a DGT által lefordított oldalak száma meghaladta az 1 milliót, míg másfél évtizeddel később ez a szám megduplázódott, a hivatalos nyelvek száma ugyanis 24-re emelkedett. Érdeemes megvizsgálni az eljárási – angol, német vagy francia – nyelveken megszövegezett „eredeti” szövegeket is. Általánosságban elmondható, hogy az angol nyelven megszövegezett dokumentumok jelentősége meghatározódott. 1997-ben az arány 45% volt, 2004-ben 62%, 2008-ban 72,5%, 2013-ban pedig 81%.¹⁸ A francia, illetve német nyelvű megszövegezés pedig egyre inkább veszíteni látszik jelentőségéből.¹⁹

¹⁷ Translation and Multilingualism, Publications Office of the European Union, 2014, Luxembourg 8. o.

¹⁸ id. 7. o.

¹⁹ id. a kép forrása: id. 7. o.

Az anyagi vonzaton kívül a többnyelvűségi szakpolitika megvalósítása idő kérdése is. A hivatalos dokumentumok valamennyi hivatalos nyelvre történő lefordítása több hónapot is igénybe vehet, ami ezen dokumentumok elfogadásának (kihirdetésének) késedelmét eredményezi. Például a jogilag kötelező érvényű határozatok kizárólag akkor válnak kötelező érvényűvé, ha azokat minden hivatalos nyelven kihirdették. Ez a késedelem a 2004-es bővítés során volt legjobban érezhető, amikor is a hivatalos nyelvek száma 11-ről hirtelen 20-ra emelkedett. Még ha erre a helyzetre az EU főbb intézményeinek fordítói szakszolgálatai számíthattak is, a közösségi vívmányok (acquis communautaire) fordításának hibái és késedelve elkerülhetetlen volt.²⁰ Ennek az a magyarázata, hogy az acquis lefordítása mindig az adott belépő tagállam erre szakosodott hatóságainak a feladata, amelyet a csatlakozás dátumáig be kell fejeznie. A későbbi helyesbítések ellenére is léteznek a többnyelvű rendszer összetettségéből adódó hibák, és létezik késedelem is a fordítói szakszolgálatokon belül.

Következtetés

Ettől eltekintve a többnyelvűségi politika problematikája szorosan kapcsolódik a jövőben újonnan csatlakozó tagállam-jelöltekhez. Izland, Montenegró, Szerbia, Észak-Macedónia és Törökország csatlakozása tovább bővíti az EU hivatalos nyelveinek listáját. Ezért az új

²⁰ Emilia Miščenić, Aurélien Raccah: *Legal Risks in EU Law: Interdisciplinary Studies on Legal Risk Management and Better Regulation in Europe*, Springer, 2016. 88. o.

tagállamok csatlakozása tovább növeli az EU intézmények fordítási és tolmácsolási költségeit annak érdekében, hogy tiszteletben tartsák a Közösség nyelvi sokszínűségének elvét és a hivatalos nyelvi egyenlő státuszát.

Gondolatok a többnyelvűség és a bírói jogértelmezés kapcsolatáról az Európai Unió viszonylatában

Hettinger Sándor

A jelen írás a bírói jogértelmezést a szó szoros értelmében veszi, ahogyan a bíróságok a jogszabályok értelmét megállapítják. Maga a megállapítás szó értelme is azt sugallja, hogy a jogszabályok értelme nem adott, hanem erősen függ a kontextustól és az értelmező személyétől is. Ebből következik, hogy még ha a jogot egyszerű nyelvezettel szövegezik meg, annak alkalmazása kivétel nélkül értelmezés tárgyát kell képezze. Ennek az a magyarázata, hogy az esetek többségében a jog végső soron szavak eredménye. Ha egy adott szónak egyetlen értelme volna, akkor az értelmezés egyáltalán nem jutna szerephez. A jogértelmezés csupán az értelmező kéziszótárig terjeszkedne, ahol egyszerű kereséssel minden szónak megtalálnánk az egyetlen értelmét az adott jogi kifejezésben, és eljutnánk a hiteles jogi értelemehez. Az erős nyelvi elmélethez hasonló teóriák képviselői szerint például meggyőződve vallják, hogy a szavak objektív értelemmel rendelkeznek, így a jogszabályok is.¹ Ezzel szöges ellentétben mások eltérő alaptételből indulnak ki, amely szerint a szavaknak nincsen egyetlen meghatározott értelmük sem hétköznapi, sem jogi értelemben.² A hétköznapi élethez hasonlóan tehát a jogot alkotó szavak értelme a kontextustól és az értelmezőtől függ. Ettől válik a bírói jogértelmezés rendkívül összetett feladattá.

Egy nagy különbség mégis létezik a szavak hétköznapi értelmük szerinti értelmezése és a jogi normát alkotó szavak értelmezése között, mégpedig az, hogy a jogi norma értelmének megállapítására létezik egy végső értelmező személy. A jogrendszerben elfoglalt intézményesült helyzetükből adódóan a bíróságok – vagy legalábbis a hierarchia csúcsa felé törekvő bíróságok – kötelező érvénnyel állapíthatják meg a jogi normát alkotó szavak értelmét, amelyet a norma megváltoztatása nélkül senki sem vonhat kétségbe. Ez a funkció nagy hatalmat helyez a bíróságok kezébe. Ugyanakkor az értelemszerű határozatlanságából adódóan nem könnyű feladat megérteni és befolyásolni a bírósági folyamatot, amikor jogszabályértelmezést végeznek. Az Európai Unió Bíróságának jogértelmezési folyamatának leírásakor Brown és

¹ J Engberg, 'Statutory Texts as Instances of Language(s): Consequences and Limitations on Interpretation' (2004) 29 (3) Brook J Intl L 1135, 1149.

² Lásd például M Rosenfeld, 'Deconstruction and Legal Interpretation: Conflict, Indeterminacy and the Temptations of the New Legal Formalism' in D Cornell, M Rosenfeld and D G Carls on (eds), Deconstruction and the Possibility of Justice (Routledge, New York & London 1992).

Kennedy szerint „a jogértelmezés korántsem egzakt tudomány, hanem a bírói képzőművészet. Végző soron a bírói ösztönös ráérzés terméke, és mivel a bíró ösztönszerűen cselekszik, a folyamatot nem lehet pusztán mechanikai szabályok összességéként leírni.”³

Következésképpen a bírói jogértelmezés nem elhanyagolható, de annál inkább lebilincselő kutatási terület. Számos kérdés övezi: hogyan zajlik a jogértelmezés a bíróságon, hogyan állapítják meg az végző jogi értelmet, a bírói jogértelmezésnek vannak-e határai, és ha igen, hol találhatóak ezek a határok, a demokratikus társadalomban honnan nyeri a bírói jogértelmezés a legitimitációját?... És még folytathatnánk a kérdések sorát. Mindazonáltal mivel a jogot szavakkal fejezik ki, ezek a szavak jelentik a bírói jogértelmezés kiindulópontját, és vizsgálódásunknak is a szavak szintjén kell elindulnia.

A legtöbb jogrendszerrel ellentétben az Európai Unió joga sok nyelven íródik. Jelenleg 28 tagállamból áll, és 24 hivatalos nyelve van. A kérdés joggal merül fel: az, hogy az EU-jogot alkotó szavak számos nyelven fejeződnek ki, milyen hatással van e jog bírói értelmezésére?

Az Európai Unióban az Európai Unió Bírósága (EUB) az a szerv, amely az európai jogi normák értelme megállapításának végző letéteményese. Még ha ezt egyik alapító szerződésben sem találjuk meg explicit módon, az EUB mégis szert tett e hatáskörére az EUMSZ 267. cikke (az EK Sz. korábbi 234. cikke) szerinti előzetes döntéshozatali eljárás alapján. Másszóval az EUB állapítja meg kötelező erővel az EU jogi normában található szavak értelmét. Ez nem jelenti azt, hogy egyéb résztvevők, érintettek, ne értelmezhetnék az EU jogi normákat. Ezek az érintettek – állampolgárok, vállalkozások, egyéb EU intézmények, tagállami intézmények, nemzeti bíróságok – nap mint nap jogértelmezést végeznek, hiszen e nélkül nem lennének képesek a jogot alkalmazni. Jogértelmezésük azonban kizárólag addig érvényes, amíg azt egyéb szereplők kétségbe nem vonják. Ugyanazon EU jogi norma értelmének ellentétes értelmezését végző esetben kizárólag az EUB oldhatja fel.

A jelen írásban az EUB esetjogához fordulunk a fenti kérdések megválaszolásának ígéretével, amelyek közül a legfontosabbat fentebb is kiemeltük: a többnyelvűség hogyan befolyásolja az EU-jog értelmezését?

³ LN Brown and T Kennedy, *Brown&Jacobs: The Court of Justice of the European Communities* (Sweet & Maxwell, London 2000) 323.

Az EU nyelveinek hitelessége

Az Európai Unió valamennyi hivatalos nyelve autentikusnak tekintendő. Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSz) 55. cikke szerint a szerződésnek a hivatalos nyelveken készült szövegeinek mindegyike hiteles. Továbbá rendelkezést tartalmaz arra is, hogy a Tanácsnak megküldött, és annak irattárában letétbe helyezett példány ellenében a szerződés tagállamok által meghatározott bármely további olyan nyelvre is lefordítható, amely egy tagállamban hivatalos nyelvnek számít, de nem az EU hivatalos nyelve.

Az alapító szerződéseket természetesen nem az összes hivatalos nyelven tárgyalták és szövegezték meg, legfeljebb azon államok nyelvén, amelyek az adott szöveg elfogadásakor az EU (EK) tagállamai voltak. Az új tagállamok nyelve fikció révén válik eredeti nyelvvé. Gyakorlatilag ez a csatlakozási szerződésen keresztül megy végbe, amely további nyelveket ad hozzá az alapító szerződésekben felsorolt hivatalos nyelvekhez. Az utóbbi három bővítés során a 2003-as csatlakozási szerződés 61. cikk (2) bekezdése 10 új nyelvet,⁴ a 2005-ös csatlakozási feltételekről szóló jegyzőkönyv 60. cikk (2) bekezdése 2 új nyelvet,⁵ valamint a 2012-es a Horvát Köztársaság csatlakozásának feltételeiről szóló okmány 52. cikke 1 új nyelvet adott az EU hivatalos nyelveinek repertoárjához.⁶

Az EU másodlagos jogi normái szintén hitelesnek minősülnek az EU valamennyi hivatalos nyelvén. Ezt a szabály az 1958. évi 1. számú tanácsi rendelet 4. cikke írja elő, amely meghatározza az Európai Gazdasági Közösségben használt nyelveket, amelynek körét a mindenkor csatlakozási szerződések bővíthetik. A Magyarországot tagállammá avató 2003-as csatlakozási szerződés 58. cikke a nyelvek hitelessé tételéről ekképp rendelkezik:

„Az intézmények és az Európai Központi Bank által a csatlakozás előtt elfogadott jogi aktusoknak a Tanács, Bizottság vagy az Európai Központi Bank által cseh, észt, lengyel, lett, litván, magyar, máltai, szlovák és szlovén nyelven megszüvegezett szövege a csatlakozás időpontjától ugyanolyan feltételekkel hiteles, mint a jelenlegi tizenegy nyelven készült szövegek. Ezeket a szövegeket közzé kell tenni az Európai

⁴ A Cseh Köztársaság, Észtország, Ciprus, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Lengyelország, Szlovénia és Szlovákia csatlakozási szerződése (2003) HL L 236., 2003.9.23

⁵ Jegyzőkönyv a Bolgár Köztársaság és Románia Európai Unióba történő felvételének feltételeiről és részletes szabályairól HLL 157., 2005.6.21., 45. o.

⁶ AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSÁNAK HATÁROZATA (2011. december 5.) a Horvát Köztársaságnak az Európai Unióba történő felvételéről HL L 112., 2012.4.24., 33. o.

Unió Hivatalos Lapjában, amennyiben a jelenlegi nyelveken készült szövegeket ott tették közzé.”

Jelenleg tehát az Európai Unió joga 24 nyelven hiteles az Unió 28 tagállamában. A következő kérdés merül fel: ez a nyelvi tumultus milyen jelent az EUB számára, amikor az EU jogi normáit értelmezi?

Az, hogy a jogot 24 nyelven fejezik ki, nem jelenti azt, hogy 24 eltérő értelme is legyen. Az EU jogi normái valamennyi tagállamra közösen vonatkoznak, valamint ugyanazt a joghatást célozzák elérni minden tagállamban. Következésképpen a jogértelmezés során – még ha ennek kifejezetten nem is ad hangot – az EUB feladata az EU jogi norma mind a 24 nyelvi változatát összekötő egyetlen értelmet megtalálni. Ily módon a Bíróság feladata túllépni az írott szövege(ke)n,⁷ különösen akkor, ha szemantikai különbségek vannak az egyes nyelvi változatok között.

Amint azt Lagrange főtanácsnok is megjegyezte, azt állítani, hogy az EU valamennyi hivatalos nyelve hiteles, azt is jelenti, hogy önmagában egyetlen nyelvi változat sem hiteles.⁸ Ez pedig azt jelenti, hogy az egységes értelem megállapítás nem tűri el azt, hogy egyetlen nyelv is elsőbbséget élvezzen a többivel szemben, tekintet nélkül az adott állam méretére, valamint azon európaiak száma, akik megértik azt a nyelvet. Az EUB joggyakorlata is alátámasztja ezt az álláspontot.

Az egyik ilyen példa a C-296/95 sz. EMU Tabac és mások ügy.⁹ A jogeset a jövedéki adókról szóló 92/12/EGK tanácsi irányelv¹⁰ értelmezésére összpontosított. A központi kérdés akörül forgott, hogy a Luxembourgban vásárolt és közvetítő (szállítmányozó) által az Egyesült Királyságba személyes fogyasztásra importált dohánytermék után egyesült királysági magasabb vagy a luxemburgi alacsonyabb jövedéki adó kell-e megfizetni. Az irányelv akként rendelkezett, hogy amennyiben az árut személyes fogyasztás céljából vásárolták, kizárólag a vásárlás helye szerinti állam által a vásárolt termékre kivetett jövedéki adó kell megfizetni. Ennek azonban az volt a feltétele, hogy a kérdéses árut az a személy vásárolja meg és szállítsa,

⁷ T Klimas and J Vaiciukaite, 'Interpretation of European Union Multilingual Law' (2005) 3 International Journal of Baltic Law 1, 12.

⁸ Lagrange főtanácsnok indítványa a 13/61. sz. Kledingverkoopbedrijf de Geus en Uittenbogerd kontra Robert Bosch GmbH and Maatschappij tot voortzetting van de zaken der Firma Willem van Rijn ügyben [1962] EBHT 47, 70.

⁹ C-296/95 sz. Királynő kontra Vám- és jövedékügyi biztosok, ex parte EMU Tabac SARL, The Man in Black Ltd, John Cunningham [1998] EBHT I-1605. (a továbbiakban: EMU Tabac ügy)

¹⁰ A Tanács 92/12/EGK irányelve (1992. február 25.) a jövedékiadó-köteles termékekre vonatkozó általános rendelkezésekről és e termékek tartásáról, szállításáról és ellenőrzéséről

aki azt személyes fogyasztásra használja fel. Felmerült a kérdés, hogy ezt meg lehet-e tenni egy köztes közvetítő (szállítmányozó) útján. A kérelmezők, akik egyrészt a dohányárut (pontosabban cigarettát) vásárló személy és az érdekelt gazdasági társaságok az irányelv több nyelvi változatára is hivatkoztak, pontosabban az irányelv angol, francia, olasz, spanyol, német, holland és portugál változatára. Előadták, hogy ezek a változatok nem zárták ki az áruk adásvételét és közvetítői szállítását.¹¹ A Bíróság megállapította, hogy két (eddig nem hivatkozott) nyelvi változat, a dán és a görög, olyan megfogalmazást használt, amely világosan előírta, hogy a termék szállítását a jövedékiadó-köteles termék vásárlója végezze személyesen annak érdekében, hogy a jövedéki adó fizetése a vásárlás helye szerinti országban váljon esedékessé.¹² Mivel nyilvánvalóan ez a két nyelvi változat a felekre nem vetett kedvező fényt, a kérelmezők előadták, hogy ha ezek a változatok nincsenek összhangban a többi többségi változattal, akkor figyelmen kívül kell hagyni őket. Ezt azzal indokolták, hogy az irányelv elfogadásakor a dán és a görög tagállam az akkori 12 tagállam népességének mindössze egyhuszad részét tette ki, valamint az általuk beszélt nyelveket a többi tagállamban nehezen vagy egyáltalán nem értik.¹³ A Bíróság elvette ezt az érvet, és kimondta, hogy **elvieken** (kiemelés tőlem) minden nyelvi változatot egyenlő súllyal kell latba vetni, és nem függhet az adott nyelvet használó tagállam népességének nagyságától.¹⁴

Jóllehet a Bíróság döntésébe akarva akaratlanul belefoglalt „elvieken” kitétel kissé zavaros lehet, az EUB érvelése jól tükrözi a Bíróság álláspontját, miszerint valamennyi hivatalos nyelv egyenrangú. Ez az adott állam méretére, valamint az adott nyelv használatának súlyára tekintet nélkül is így van. Ezt az álláspontot a Bíróság következetesen megerősítette későbbi határozataiban.¹⁵

A nyelvi változatok egyenjogúsága

Az sem bír jelentőséggel, hogy valamely nyelvi változat valójában az eredeti szöveg fordítása. Ez azért fogadható el tényként, mert számos az EU elsődleges és másodlagos jogában található norma, amelyet annak elfogadása után az újonnan bejövő államok nyelvén kifejeztek, kizárólag fordítások lehetnek. Ez a tény azonban jogilag nem bír jelentőséggel. Az EU jogának

¹¹ Az EMU Tabac ügy 28. pontja

¹² Az EMU Tabac ügy 33. pontja

¹³ id. 33-34. pontjai

¹⁴ id. 36. pont

¹⁵ Lásd például a C-257/00 sz. ügy [2003] EBHT I- 345 36. pontját

értelmezésekor a Bíróság figyelmen kívül hagyja, hogy néhány nyelvi változat az eredeti fordítása csupán. A fordítás ténye tehát nem ronthatja az adott nyelvi változat értékét.

A Bíróság továbbá nem részesíthet előnyben egy bizonyos nyelvi változatot a többivel szemben, valamint azt sem feltételezheti, hogy az adott norma a nyelvi változatok többségében egyező értelme helyes volna. Ha tehát egy kivétellel valamennyi nyelvi változat egyező irányba mutat, a Bíróság pusztán ebből a tényből nem juthat arra a következtetésre, hogy a nyelvi változatok többségéből eredő értelem a mérvadó és helyes értelem. Úgy is alakulhat a helyzet, hogy a kisebbségben lévő nyelvi változat szerinti értelem válik a Bíróság által helyesnek megítélt értelemmé. Ez különösen akkor lehet igaz, ha az egyéb nyelvi változatok nem zárják ki egy adott nyelvi változat által kölcsönzött értelmet. Ez helyzet alakult ki például a C-100/84 sz. Origin of Fish ügyben is.¹⁶ A jogszabályhelyek összevetéséből kiderült, hogy kizárólag a kérdéses rendelet a német változata hordozta tisztán azt az értelmet, hogy a vámügyi szempontból ami meghatározó volt az áru származásának meghatározása céljából az volt, hogy a hal a hálóba akadt, nem pedig hogy azt a tengerből halászták ki. Még ha ez volt az egyetlen nyelvi változat, amely egyértelműen ezt az értelemet tulajdonította a normának, Bíróság megállapította, hogy ez az értelmezés volt a helyes értelmezése az adott rendeletnek. A Bíróság megállapítása azonban nem a német változat sugallatára született, hanem a Bíróság szerint ez az értelem volt összhangban a kérdéses vámügyi rendelet céljával.

Ezt leszámítva habár a nyelvi változatok többsége szerint megállapított értelem nem szükségképpen eredményezi a Bíróság egyetértő álláspontját, az esetek többségében az EUB ezt a többségi értelmet tartja irányadónak. Ennek oka nem a többségi vélemény nyomásából fakad, hanem a norma céljával való összhangból vagy éppen jogalkotói szándékból eredeztethető. A Bíróság olykor azzal indokolja meg egy vagy több kisebbségi nyelvi változat elvetését, hogy a közösségi jogi többnyelvű jogszabályi szövegének egyetlen nyelvi változata önmagában nem élvezhet elsőbbséget a többi nyelvi változattal szemben.¹⁷

A nyelvi összevetés kezdeményezői

A nyelvi változatok összevetésének ténye még nem válaszolja meg azt a további kérdést, hogy miért és kinek a kezdeményezésére végzik azt el. A nyelvi összehasonlítás nem történik meg gyakran az EUB esetjogában. Még akkor sem, ha az összehasonlítás hasznos lehet annak okán,

¹⁶ C-100/84 Commission kontra UK ügy[1985] EBHT 1169 (a továbbiakban: Origin of Fish ügy).

¹⁷ Lásd pl. a C-268/99 Aldona Malgorzata Jany és mások kontra Staatssecretaris van Justitie ügyet [2001] EBHT I-8615 47. pontját.

hogy lehetséges értelme sokaságát tárhatja fel, a valóságban a bírósági eljárás, valamint a nyelvi összevetés költsége egyszerűen nem teszi lehetővé minden egyes alkalommal a nyelvi változatok összehasonlítását. A kezdeményezés érkezhetsz egyfelől ez eljárásban érdekelt személyektől: a (beavatkozó) félől vagy az előzetes döntéshozatali eljárásban a kérdező tagállami bírótól, vagy magától a Bíróságtól, legtöbbször az ügyben résztvevő főtanácsnok révén.

Nem meglepő, hogy a felek az ún. „nyelvi stratégiát” alkalmazzák az per megnyerése érdekében. Ha a bírósági eljárás nyelvén megfogalmazott jogi norma értelme nem felel meg a felek igényének, az egyik mód az alapul vett értelem megtámadásának az, hogy a különböző nyelvi változatokban eltéréseket kezdenek kutatni.¹⁸ Máskor a nemzeti bíróságok vetik fel a nyelvi összehasonlítás lehetőségét, viszont az nem mindig olvasható ki a jogeset szövegéből, hogy a bíróságok *ex officio* vagy az alapper feleinek kezdeményezésére cselekszik. Az EUB álláspontja az, hogy a nemzeti bíróságok folyamodjanak nyelvi összehasonlításához, amikor EU jogi normát értelmeznek. Biztató azt látni, hogy egyes bíróságok lerázták saját nyelvük és fogalomrendszerük béklyóit és a többnyelvűség mellett törtek lándzsát. A hivatkozott esetek többségében azonban úgy tűnik, hogy a nyelvi kérdésekkel megkereső bíróságok a tagállamok csupán kis részét teszik ki: Németország, Hollandia, Litvánia és az Egyesült Királyság.

Végül megemlíthetjük, hogy olykor a felek és a nemzeti bíróságok sem alkalmazzák a nyelvi stratégiát az EUB előtt, hanem arra a főtanácsnok vagy maga a Bíróság hivatkozik.¹⁹ A Bíróság általában támaszkodik a főtanácsnok véleményére a nyelvi összehasonlítás terén, de néha saját maga végzi a különböző nyelvi változatok összevetését. Ezenkívül alkalmanként a főtanácsnok által felfedezett szembeesetű nyelvi változatbeli eltérése a Bíróság egyszerűen figyelmen kívül hagyja.

Az esetjog közelebbi vizsgálata számos okot szolgáltat a bíróságok számára a nyelvi változatok összehasonlítására. Ezt az összevetés az alábbiakban rendszerezhetjük: a nyelvi összehasonlításra akkor kerülhet sor, ha az egyik nyelvi változatban a norma megszövegezése a norma első látásra elhomályosítja. Ebben a helyzetben, a norma további nyelvi változatainak vizsgálata a norma értelmének a tisztázására szolgáló eszközként funkcionál. Másik eset: lehetséges, hogy az egyik nyelvi változatban a norma értelme világosnak tűnik, ha azonban nem vetjük azt össze a többi nyelvi változattal, a norma értelme elbizonytalanodhat. Ezt az

¹⁸ Lásd pl. C-149/97 [1998] EBHT I-7053 vagy a C-36/98 [2001] EBHT I-779 ügyeket.

¹⁹ Lásd pl. C-1/02 [2004] EBHT I-3219, C-251/04 [2007] EBHT I-67, a C-239/07 vagy a C-298/07 ügyeket.

indíttatású összehasonlítást általában a felek kezdeményezésére végzik, akik nincsenek megelégedve az egyik nyelvi változattól kiszűrődő értelemmel. Ritkán azonban maga az EUB is kezdeményezheti a nyelvi változatok összevetését. A fenti esetekben azonban közös elem az, hogy egyéb nyelvi változatba történő betekintés megingathatja a kiinduló változat látszólag világos értelmét.

Lehetőség tovább arra is, hogy az összevetés arra szolgál, hogy alátámasztódjon a norma adott értelmének helyessége. Természetesen ennek csak akkor lehet létjogosultsága, ha a különböző nyelvi változatok nem fednek fel semmilyen eltérést.²⁰

Következtetés

Végeredményben ha a Bíróság a különböző nyelvi változatok értelmében eltérést fedez fel, vagy felek, nemzeti bíróságok erre hívják fel a figyelmét, az EUB a teleologikus értelmezés segítségével a szabályozás általános rendszerére és céljára összpontosít. Ez az értelmezési módszer nem különbözik akkor sem, ha a testület csupán egyetlen nyelvi változat elemzése alapján állapítja meg az adott norma helyes értelmét. A cél szerinti értelmezés tehát nem korlátozódik arra az esetre, amikor eltérő nyelvi változatokkal szembesül.

A többnyelvűség tehát nem nehezíti meg a jogértelmezési folyamatot. Éppen ellenkezőleg: az adott jogszabály egyéb nyelvi változatai nagy segítséget jelenthetnek a jogalkotói szándék felderítéséhez, és következésképpen, a helyes értelmének megállapításához. Olybá tűnhet, hogy a nyelvészek lépnek túl a szavak meghatározatlanságán mint a jogászok. Ezért a jogászok sokat tanulhatnak a nyelvek és a szavak értelmének tárgyában folytatott kutatásokból. Ebben az értelemben a jogértelmezéssel kapcsolatos kutatásoknak nagyobb teret kellene hagyniuk az interdiszciplináris területek bevonására.

²⁰²⁰ Erre lásd példaként C-19/67 [1967] EBHT 445 ügyet.